Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ◆ ШИНАРА, 7 ИЮНЬ, 1983 ШУ. ◆ № 68 (6790). ◆ Мах 3 кеп.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьокъий карарча шера пхи бетта хьайбай продуктии дукхаг1а яхар а кийчьяра а районаша, колхозаша, совхозаша, фермаша, бригадаша, шошой профессег1а хьайбаш лелоечу болхлоша лелаяьча республикански социалистически яхь иттайьна.

Хьайбай продукци дакхханан кийчьечи, хьайбаш дебадечи 1983 шера хьалхарчу ах шера план кхочашьеча доккхий хьолламаш дахарех социалистически яхь котъьяннаргаш а льерхІа республикански газетан тІа чІоагІдьача Сийлен улга тІа яьхай.

РАЙОНАШ:

НАДТЕРЕЧНИ,

цунна хьалхара моттиг хьожаьвай;

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ,

цунна шоллаг1а моттиг хьожаьвай;

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ,

цунна кхоалаг1а моттиг хьожаьвай.

Хьайбай продукци яккхаре а кийчьяре а Сунженски, Грозненски, Шалински районаша дика болх баь хилар белгалдаьккхад.

Социалистически яхь котбьинаргаш а льерхІа республикански Сийлен улга тІа дехьад:

БОАХАМАШ:

Сунженски района XX партсьезда цІерагІа колхоз;

Шалински района «Джалка» яха совхоз;

Наурски района «Терский» совхоз;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоз;

Назрановски района «Знаменский» совхоз;

Грозненски района «Грозненский молочный» совхоз;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоз;

Грозненски района «Ермоловская» яха птицефабрика.

ФЕРМАШИ БРИГАДАШИ:

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 3 йола шурий ферма;

Сунженски района XX партсьезда цІерагІча колхоза № 2 йола шурий ферма;

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза № 2 йола шурий ферма;

Ленински района «Родина» яхача совхоза шурий ферма;

Наурски района «Терский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Грозненски района «Кулаpинский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Шалински района «Курчалойский» совхоза шурий ферма;

Шалински района «Московский» совхоза шурий ферма;

Гудермесски района «Дружба» яхача совхоза шурий ферма;

Надтеречни района «Надтеречный» совхоза шурий ферма;

Ведански района С. Орджоникидзе цІерагІча колхоза хьайбай ферма;

Наурски района В. И. Ленина цІерагІча колхоза жа Іуй бригада (вокхагІвола жа Іу Хамидов Э.);

Шелковской района «Шелковский» госплемзавода жа Іуй бригада (вокхагІвола жа Іу Эсмухамбетов Н.);

Надтеречни района «Минеральный» совхоза жа Іуй бригада (вокхагІвола жа Іу Магомедов Л.).

ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ:

районий группешка гІоала шоай отраслешка доккхагІа хьоксамаш дахараш:

Зантураева М. — Шалински района «Московский» совхоза доярка;

Айдамиров М. — Шалински района «Курчалойский» совхоза скотник;

Чапуева З. — Шалински района «Автуринский» совхоза Іаьсий леладер;

Дурнева Х. — Ачхой-Мартановски района «Ачхой-Мартановская» яхача птицефабрика коа тІера оалхазараш лелаер;

Гендиева М. — Ачхой-Мартановски района «Ачхой-Мартановская» яхача птицефабрика кІорагаш лелаер;

Савенко А. — Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза Деттаж доле доахан леладеш вола скотник;

Эльдахаджиев А. — Ножай-Юртовски района Кирова цІерагІча колхоза скотник;

Исаев А. — Наурски района «Россия» яхача колхоза вокхагІвола жа Іу.

Котала яьнаарг льерхІай республикански яхь условешка кхочешьечаргда Іалашдаьча хьайбаш лелаечу болхлой группа.

Шортта доакъар Іалашде!

Шин сменагІа

Механизированни отряд вІашагІа а елла, къахьегаш ба укх деношка Грозненски района «Куларинский» совхоза къахьегамхой.

Республике доакъар Іалашдара кхайкадаьча месячникаа цхьа эзар тонн йола шин бІаь тонн совгІа баьца хьоари кийчде лерхІ цар.

Дика доакъар кийчдар бокхача льархІаме гІулакх долга кхета а деш, шоашта могар ду Исаев Бориса кулгалдеш йолча бригадерча болхлош. 2 июнь хьатІаотташ месячника чотагІа цар кийчьяьй 100 тонн люцерна 30 тонн баьца хьоари.

Цхьа саг вац механизаторашта болхлоштеи юкъе шиъ дийнахьара норма дикка тІехкхоачаш ца еш. Царна юкъе а къаьстта дика болх бу хІара дийнахьа кхай тІара № 2 йолча ферме йол хьатІаккхьаш цхьайтта рейс еш волча къонача тракториста Ваигаев Талаус, тракторни погрузчикашца йол хьалтелача Вегиев Іумарен Муртазалиев Гугасси, люцерна хьокхаш воаллача Усманов Таусa, кхыбараша.

СУРТАШ ТІА: 1. «Куларинский» совхоза къона механизатор Ваигаев Талалу. 2. Тракторни лафета йол тІайотт грейдерни погрузчикаца.

З. ВАТЧАЕВА суртал.

ОФИЦИАЛЬНИ ВИЗИТАЦА

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо а Советски правительства а вехарагІа 6 июне официальни визитаца Москве венав Финляндски Республика Президент Мауно Койвисто.

Внуковски аэродроме Финляндски Республика Президента М. Койвистона, цувца венача премьер-министра К. Сорсуна, кхыча безача хьаьнашта накъабаькхабар КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель Н. А. Тихонов, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель, СССР кхыча мехкашцарча гІуланхий министр А. А. Громыко, КПСС ЦК Политбюро членаш кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхара заместитель В. В. Кузнецов.

Финляндски Республика Президента иштта накъабаькхабар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель А. Ф. Ватченко, СССР Министрий Совета Председатела заместителаш Г. И. Марчук, Н. В. Талызин, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. Н. Ментешашвили, СССР министраш, СССР-а Финляндера посол В. М. Соболев, кхыбола официальни нах.

Накъабаькхачарна юкъе вар Финлянде СССР-ра посол А. Карялло, СССР-ера аккредитаци яьча цхьа долча доазол дехьарча мехкий дипломатически представительствашта керте латтараш, Москвай къахьегамхой вакалаш.

Аэродроме айьнар Финляндски Республика а Советски Союза а Паччахьалкхен байракхаш, сийлен караул оттаяьяр. Паччахьалкхений гимнаш яьхар.

Н. А. Тихонов а М. Койвисто а советски бІухой строяна юхье гІоала тІехбаьлар. Сийлен караул торжественни маршаца чакхъяьлар. Беза хьаьший Кремле дІаболх.

Оттадьча протоколага хьежа Финляндски Республика Президент М. Койвисто Кремле официальни тІайицар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена Ю. В. Андропова. Цо дІайха моарцал хьаттар Финляндски Республика Президентага, хІаьта иштта дуцца баьхкача официальни нахага: премьер-министрга К. Сорсуга, кхыча мехкашцарча гІулакхий министрга П. Вяюрюненага, арахьарча торговле министрга Е. Лайнега, Финлянде МИД-а паччахьалкхен секретарага М. Туованенага.

Кремле тІаэцарца ювзаеннача церемоне бар повкъостий Н. А. Тихонов, А. А. Громыко, В. В. Кузнецов, И. В. Архипов, Н. С. Патоличев.

Финляндски Республика Президента резиденце аьнар Финляндеи Советски Союзеи Паччахьалкхен байракхаш.

Кремле официальни вІашагІкхетар хинначул тІехьагІа КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена Ю. В. Андропова Финляндски Республика Президентаца Мауно Койвистоца лоацца къамаьл хилар.

(ТАСС).

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ВОРХІЛАГІА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРА ХЬАКЪЕХЬА

ВорхІлагІа хержача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета ворхІлагІа сесси хьеелла 1983 шера 8 июне ІуІррийна 10 сахьат даьлча КПСС обкома политически дешаре ЦІагІа.

Депутаташта регистраци ю 1983 шера 7 июне ІуІррийна 9 сахьат даьлча дения сайрийна 7 сахьат даллалца Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумей (Комсомольски улица, 112, 4-гІа этаж, кабинет — 101), 1983 шера 8 июне ІуІррийна 8 сахьат даьлча дения КПСС обкома политически дешара ЦІагІен.

МАЛАГІА НИКЪ ХОРЖАРГБА

Дукха ха ялалехьа школица Іаьдика шоаргьа хІанз экзаменаш дІалуш боахкача иттлагІча классашка дешача эзараш а эзараш а болча республикерча кагирхоша. Царна шоашта а цар даьшта-нанешта а цІаккха дицлургдоацаш ди хургда юкъера школа чакхъяккхара тешал деш дола аттестаташ хьаэцачох. Цу дийнахьа царех цхьабараш дехке боврґба хьехархоштa хийла бохам барах, лерттІа ца дешарах. ХІаьта хьехархой царна къинтІера баьнна-и дукха ха хургьл, шоашта хиина хало а цатоам а бац царна дагабоалар. Вайна массанена а санна хьехархочоа ловр, из кхоачаще гІийрар цаІ да — ше итт шера хьийхачох виэза саг вар, из эздий оамалаш йоалхаш а жий сийлаха-йоккха. Дальхе са санна дукхаезаш, дуцна гІулакх де даим кийча волаш а хьалкхевар.

Цу керттерча лерхІачоа тІаьхкача гІерташ дукха болх баьб вай школай педагогически коллектнваша. Уж гІийртай дешархошта кІоаргта знанеш яла, къахьегама тІера болаш, дай революционни, тІема, къахьегама традицешта мутІахьа болаш, советски патриотизма а социалистически интернационализма а уйланца шоаш хьехам лураш хьалкхебе. Шеко йоацаш ала йиш я: цар хьийга къа эзхьа дайнадац. Школа чакхйовхаш боахкарех дукхаха а дукхагІа барем уж хоза гІулакхаш шоай дегІамаща доахкаш ба.

Цхьабакъда, кастта школа яьккха боаларий керттера экзамен — шийна еза професси харжара экзамен хІанзчул тІехьагІа дІаяла езаш я. Цудухьа царех хІаране ше харжа беза ший вахара никъ, боккагІчар хьалхабаьккхаб аьнна а ца хоржаш. ТІехьагІа дехке а вартвоицаш, хІана аьнча, дега тоам беш боаца, хьона кхуха безаш боаца болх къахьегаца бе Іалаьмате хала да.

Хетаргахьа, цу декхай уйла яь хургья дукхачар. Масала, Грозненски района № 1 йолча Алхан-Калински юкъера школа чакхйовккхараша санна. ХІаьта цигарча кагийча нахен мехкараштен лаьрхІад хІа аьнна аттестаташ хьаэцаше юрта боахаме балха баха. Шоаш дІадоладаь гІулакх хьалладара района кхыча школашкара шоай кийсархой тІаьхьйхаб цар. Из хкайкарал Долински, Октябрьски, Гикаловски школашкарча бераша хьал а лаьцад.

Вахаро шоаш боахкаш бола эттара хьалхара гІа шоаш бахача юрта, мехка эшаш дариш терхал а деш бахккар — геттара нийса а тхканарча дешархоша шоай граждански декхар кІоаргта кхетадеш хилар хьалъкхаш а дола хІама да! Дас е нанас хержача институте дена оатта а ца гІерташ, цар шоаш хоржарга дега хьаисаргІа дола гІулакх. Цуд тІехьагІа ховрга фу дича баказьа да: институт яьккхача е кхийола говзал Іомайнча. ХІаьта, цу тайпара цаь хІама тІехьагІа декхе вартвоицаш а хургда.

Кхетадеш на хилларь, из дац юкъера школа чакхйоаккхаше лакхерча дешара заведенешка дахар нийса дац, яхнга. ХьалхагІа а санна, вайна эш шоай балхах дика кхеташ, из дукхабезаш бола лораш, хьехархой, инженераш, кхыбола специалисташ.

Цхьабакъда, берригаш институташка е техникумашка баха ница баргбе. Цудухьа дукха кагирхой балха боагІаргба заводашка, фабрикашка, фермашка. Цхьаболчарна мехка тайп-тайпарча мІнигашка хьалъеча йоккхий гІишлонашка а баха шоай денал тахка лоаргда. Къона а эзо боле а кулгаш массанахьа эш!

Болхлой кадраш кийчъяра къаьстта боккха терхам тІабахийтар укх шера май бетта хиннача КПСС Нохч-ГІалгІай обкома IX пленумо. КПСС ЦК-ен СССР Министрий Советен «Профессионально-техически образоване система дешарех кхетам баларен процесс дІахо эргаьнкха товдара хьакъехьарча», «Общеобразовательни школашка дешархой Іомабелгеи царна кхетам лулгеи, къахьегара уж кийчбелга дІахо эргадаькха товдара хьакъехьарча» сецамаша дІадехарашка хьежа вай республике вІашагІъеллий шера 6 эзар совгІа саг кийчвеш йола пхиъ специализированни дешара-курсовой комбинат. Бакъдар аьча, лакха говзал йола болхлой кадраш халкъа боахама кийчъю керттера яьнанн-и профтехобразоване дешара заведеней система я. Республикерча 26 профессионально-технически училище деш ба 17 эзар саг.

Укх шера а эзараш кагирхой гІоргба цига болхлой говзалаш Іомае. Уж дика тІаьцар, дежа, бокх бе, салаІа царна мел эшар Іалашдар — на да хІара училища кулгалхоша, комсомольски организацеша цІенкашта йоакхо е езар. Укхаза лоархІаме да дерригa: кагирхошта балха говзал Іомаяр а царна интернациональни кхетам балар я, къахьегамцара безам совбаккхар а эхь-эздел долаш уж хьалкхебар а.

Республика промышленни предприятешка, гІишлошъеча, фермашка, бригадашка а вІезига боагІаргбац юкъера школаш чакхъяьккха кагирхой. Юкъхьаца денз цар чІоагІа йоакхо яр, толашагІа боли болхлой а хьехамчаш а царна тІачІоагІбар, балхах чаь болийтара новкъостал дар — боккхагІчар сийлен декхар. Дешархо профессі Іомае волавалар — из да социально-производственни гІулакхий кердача сферана из юкъевахир. ХІаьта эІамсаго е йоІо боаххаш бола из хьалхара къахьегама гІа дот лазача наха бІаргалоккаш баьккхачь сана хургбац. Цох тийша да керттердар: сий долча болхлой класса мугІарашта юкъебаха къонача нах ват дар е Іомаде лаьрхІача гІулакхах дот эаккар. Из хІама даим дага яхаба, къона болхлой производстве дІачІоагІбара шоай низ дІакхоачар де деза предприятеи кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. ХІана аьнча, тахан производстве балх бе хьабоагІараш ба боккхагІчар сий дола къахьегама традицеш дІахоахьа езараш.

БРИГАДНИ ПОДРЯДАГІА

— Доакъар кийчдеча доккхий толамаш дахарах совхоза Нохч - ГІалгІай АССР 60 шу яха сийлен цІи елар тха «Кошкельдинский» совхоза отряда. — йоах цун кулгалхочо, КПСС члена ЦІанхалов Сайпудина. — Цо дегаш гІоздаьха кхы а дикагІа къахьста дьялар тхо боахка а болхлой шоай доалахьерча а хьайбашта шортта доакъар Іалашдара.

Іана лаьрхІа кийчдалар совгІа цу мехотрядо ма эшша доакъар лоаттаду шоай хьайбашта укх ахкан деношка а. Юкъера лаьрхІача хІара дийнахьа 40 тоня моша доакъар хьатІадахь цун механизатораша ферме. Цул совгІа, совхозага шоай совъяьнна хьайбай продукташ йохкача юртарча хІара цІенна а 50 килограмм моша доакъар лу цар. ХІаьта дийнахьа цар совхозага йохк 700 килограмм шура.

Мехотрядо хьалкхею 230 гектар люцерни 100 гектар суданкен. Цар тІара йоахача баьцех 640 тонн йол кийчъе а ахкан замалахьа хьайбаш кхабе а дезаш ба цун болхлой. Ка бола ялт чуийцачул тІехьагІа цу отрядо кийчдергда 400 тонн ча. Фуна лаьрхІа люцерна аьдачул тІехьагІа цох кхы 200 тонн.

— Уж гІулакхаш тхога кхоачаццулургдолаш да. — тІатехао Шавхалова. — Июнь бутт чакхбалалехьа дикача люцернах 1050 тонн йол кийчъе иш дІакхоачаргба тха отряда.

Люцернахи суданкахи цо яла йол кийчъяра эша хьалаш долаш я отрад. Цунна чувода 25 йоккха балха опыт йолаш вола механизатор, мел эша а иза бола техника. Цудухьа цар вІаштІехьа а доал эгтара дикагІча деношка кхашкера балхаш чакхдаха. Боккха терхам тІабохийт болхлоша хьалкхель баьцаш цІена чуэцара а.

Отряда балха бригадни подряд юкъейоалапрах лакхбеннаб болхлой сакхетам, саго хІама ала да дезаш дерриге де деза балхаш цІенхашта чакхдоах. ХІаьта баьцаш хьеккаш ба царна юкъе балха опыт эгтара йоккхагІа йолаш бола Калоев Іаьлеи Алисултанов Рамзаи, стогометаелаш лелаеш ба Акбулатов ГІойсолтеи Шидаев Мовлдийи.

Отрядерча механизатораша хьинаре къахьегаргдола хьалаш вІаштІехьдаьхад совхозе. ХІанз хІарапена бетта аванс лаьрхІа 120 сом лу. ХІаьта деррига хьадоагІа алапи балха итогашка хьежа хургда. Цул совгІа, мах па боакхаш 20 центнер йоли 500 килограмм кІаи хІара механизатора лургдолаш а оттадаьд.

ХІара дийнахьа 32 тонн йол кийчъю мехотрядо. Цох аргІаш деш ба АбакаровгІар Мотьмади Махьмуди, Абуев Лабаз, Болотаев Абкъоасам, Юсупов Альви, Тазабаев Зубайр. ХІанале кхо бІаь тонн хулаш дола ши аргІа дІаоттадаьд цар, дикь пхе дийнахьа дІаоттадергда ферма коа 150 тонн хулаш дола кхоалагІдар а.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

РЕПОРТАЖ

Жа ларга доладаьд

Болхлой делкъийна хІаха дуаш бар «Кавказ» совхоза жа лоргача пункте тхо кхаьчача хана. Ка теххе хІама а кхалле лю-шоай балха моттигашка дІаотт жа лоргараш. ДІадолалу электрически кІодарчашта оттадаьча моторийгий таташ. Конвейерах дІадода жа лоргилга.

Цхьайтта саг ва дІаьхача истола тІа жа лоргаш. Ше къаьстта нах ба жа хьатІаехувлаш. ХІара устагІана тІера хьадаькка тха оваш я Хамхоева Кейша. Тхана классификаци еш ва тхьаь итт совгІа шера жеця болх баь вола совхоза ОТФ зоотехник Мезин Николай Павлович.

— Эггара эІамагІдола воккхагІволча жа Іуп Инадаев Іумаре бригадера соаллa даь цІинтсай да оаха ларга доладаьраш. — дувц М. П. Мезина раьза волаш. — ХІаьта а 2,8 — 2,9 килограмм тха лорг хІара устагІана тІера. Из хул планагІа лаьрхІачул 100—200 грамм дукхагІа. ЦхьоалагІча классах дІадода 95 процент тха. Уж шаккхе а хьокхам белгала лакхлургба совхоза толашагІа дола жа ларга доладича...

Тхох тюхаш еча пресса тІа болх беш ва Муцагов Рамзан. Дукха ха ялалехьа мугІарах дІаоттаю цо аргІанара тхана тюк. Московски областерча Монински камвольни комбинате дІаухийт «Кавказ» совхозо шийтха.

— Укх шера ларга безаш 5075 устагІа ба тха совхозе. — дувц «Кавказ» совхоза ОТФ заведующе Темирбиев Махьмада. — Тахан дІадола мара даьдац оаха уж ларга. Сел Іуррехьа а болабанвар болх дІа. ХІаьта а дикагІа болх бераш белгалбаьинаб. Царна юкъе ба Гриацов Егор, Бахмадова Хьади, Агамерзоев Кюри, кхыбараш. 15—21 устагІа леграб хІанзлехьа царех хІаране, нормах дийнахьа ларга безараш 30 болаш.

Жа лоргача болх берашта юкъе социалистически яхь ледаяра, дикагІа болх бераш морально а материально а белгалбахара хьалаш кьоастадаьд. Мих боацаш декъийна устагІана дулх а доаш Іаа хІама хургдолаш оттадаьа. Итт-цхьайтта дийнахьа тхоай жа ларга дахеп план тІехкхоачаш а еш паччахьалкхенна 28 тонн тха дІадален лерхІ оаха. Из декхар тхоашна кхоачашдулургхилярах дог тийша а да тхо.

Укх шера районерча деригача боахамашкара жа «Сагопшинский» «Кавказ» шин совхозе лоргаргдолаш оттадаьд районерча агропромышленни объединене кулгалхоша. Масала, «Кавказ» совхоза механизированни пункте ларга дезаш да цуи шийдарел совгІа «Луч», «Малгобекский», ГІ. Ахриева цІерагІча совхозий жа а.

ЛоархІам баьб цхьаькхане а Низкъаля дар тайп-тайпарча совхозашкара гулбаьча жа лоргарий балха къьастакъаьста учет леле. Укх шера жа лорга пункт кара йолча совхоза болхлой лоархІаш хургба уж приказ Іо а тха. ХІаьта боахамашта вІаци шоайла расчеташ ергья жа ларгара болх йистебаьннчул тІехьагІа.

Иштта жа ларгара болх вІаштІехьбаккхар паччахьалкхенна а боахамашта шоашта а пайданегІа хургдолаш да. МагІалбикерча РАПО председатела Хамзатханов Султана белгал ма даккхара. Цкъа-дале, механизированни пунктий болх дикагІа дІаоттабе йиш я. ШоалагІа-дале, балха тІаьхьожами тха доара духьала къовсами лелабе аттагІа да. Жа лоргарашта оасарегІа болх бара эла хьалаш Іалашдара аьттуа болашагІа да.

Укхаза чІоагІа доархІам болаш да хьалхарча дийнахьа деиз болаш йолча торонех биэза пайда эцилга. «Кавказ» совхоза жа лоргача пункте 22 электрически кІоз дІаоттаде йиш йолча, дІаоттадеьраш барайтта мара дац. Царех а цхьайтта мара болх беш дацар, хьалхарча дийнахьа. Цуи бахьан — беррига жа лоргараш хьабаькхабац, къаьстта «Лучи» «Малгобекскийи» совхозашкара.

Боахамий а РАПО а кулгалхой декхар да хьалхарча деношкара кхоачамбоацараш сихагІа дІа а даьха сихен дивен жа лоргилга чакхдаьккхара, паччахьалкхенна хьалхашкара декхар дизза кхоачаш а деш ханнахьа тха дІадалара мел эшар вІаштІехьдаккха.

А. ХАРСИЕВ.

● КПСС обкома V пленума решенеш кхоачашъеш

МАССЕ А ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАШ

Советски наха коммунистически кхетам балара дукха теркам тІаухийт вай парте. ХІана аьлча, сийрда кхоане хьалъяра гІулакхи юкъе керттерча даькъех цаІ да из. Цу деша Іалаьмате йоакхо еш хилара тешал да КПСС ЦК тІаийца «Идеологически, политико - кхетама болх дІахо тоабарах» бола соцам.

Из соцами КПСС XXVI съезда решенеш ларде а лувцаш, болх бу тха совхоз-техникума партийни организаце. ХІьта цу балха юкъе а шийн къаьстта уйла тІайохийташ лелабу коллективе къахьегамхошта интернациональни, нравственни, атеистически, патриотически кхетам балара болх.

Тха коллектив интернациональни я. 800 гаргга сар укхаза дешаш а болх беш а ва. Уж 18 къаман викалаш ба. Цудухьа чІоагІа бехктохкаме хеташ да тхо халкъашта юкъера доттагІал кхы дІахо а чІоагІдара цахаддаш йоакхо яр.

Советски хьехархоца, шоай марксизма - ленинизма уйлай пропагандисташ хиларех тарра, лоархІаме болх бу дешархой материалистически кхетам денгара денга кІоаргбеш, чІоагІбеш.

Техникума хьехархоца а дешаре даакъа лоац классал араха беча идеологически балха юкъе. Дешархошта Іилма-атеистически темах лекцеш еш, къамаьлаш ду, динах дола бакъдар дувц, цун реакционни чулоацам боашх. Цхьаьца бола дешархой ширача замах юхедисача ийрчача гІулакхашцара къаьста бац. Цар комсомоле отта тигац, юкъарча вахаре даакъа лацац. Иштта чарца оаха къаьстта болх бу. Царна тІачІоагІбу къаьнагІа бола хьехархой-коммунисташ.

Оахош бу болх, КПСС XXVI съезда решенеша дІа ма деххара, комплексно бе гІерт тхо. Парткомо тесса дитац дешара - къахьегама гІулакхашта идеологически Іалашо елга.

Берригача идеологически балха шера лаьрхІа план я. Дешархошта а, педколлектива хьалхашка а хан-ханнахьа къамаьл ду лектораша. Каст-каста чакхйоах интернациональни сайренаш. Дешархой болча хьоашалгІа хул парте, тІема, къахьегама ветеранаш, цІи хеза болхлой, яздархой, актераш. Дика пайда эц оаха книжкаш дешарий конференцех. Дукха хьа йоаццаш хиннай А. Н. Островскена, Н. А. Некрасовна хетаь конференцеш. Дика чакхъьлар СССР хьаьъ 60 шу, Сталинграда юхе фашисташ хІалакбаь 40 шу дизара хетаь хиина Іилма - теоретически конференцеш. Цул совгІа, техникума дешархой каст-каста Кавказа музеяшна, революцеца, тІема сийленца юввзаеннача моттигашка хул. Цу дерригие гІо ду тхона дешархошта коммунистически кхетам балара.

ЧІоагІа доттагІал тоссаденнад тха Махачкалински, Алагирски, Серноводски юртбоахама техникумай коллективашца. Царца цхьана доттагІала сайренаш чакхйоах оаха, эшача гІо ду. Цул совгІа, тха КИД-о хьоашел лоаттаду Украинерча а Молдаверча а пийсархоща.

Совхоз-техникуме болх беш я экономически дешара школа. Укхаза пропагандисташа дувц мел тол социализма экономически система капитализмачунца нийсйича, иштта кхыдола дешаш. ЛадувгІарий уйлаш тІаувзаш хул А. Дотмураева чакхйоаха занятеш. Амма, тахан партком тоъам беш яц политически, экономически дешара сете беча балха. ХІана аьлча, занятешка вах кІезига хул. Цхьаболча пропагандисташа шоай декхар дерттІа кхоачашдац. Уж кхоачамбоацараш цІенхаштта тахка а дІадаха а лерхІ партномо гаргарча хана.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме новкъоста Ю. В. Андропова белгалдаьккхар, партийни, пачхалкхьолпикни, къахьегама дисциплина телхаечарца цІенхаштта къовсам лоаттабе безнга. Дисциплина чІоагІъелга айхха дувзаденна да коммунистически кхетам баларца. Цудухьа уж дешаш цхьана дувца а чакхдаха а дезаш да. Из дика кхетаду тха коммунисташа. Парткомо кхоачамбоацараш тохк, ха гІерт уж хьахилара бахьанаш малагІаш да. Цхьаьца преподавателаш юстара гІерт общественни балха, даакъа лацац бе-бе мероприятеш кийчъеча. ЛерттІа вІаштІехьбаьккхабац дешархошца занятеш яьначул тІехьагІа беш бола болх, бизза пайда эцац кхетам балара йолаш йолча кхыча торонех. Бакъда, тхо дог тийша да оахоша кхоачамбоацараш дІа а даьха, кхы тІа а идеологически болх тоабергхиларах. Цу хьакъехьа мел эшар долаш да. Духхьал тха хьинар тІанхетар мара кхы хІама ца эшаш. ТІаккха коммунисташ цу тІехьа масал гойта кийча а ба.

Б. УМАРОВ,
Назрановски совхоз-техникума парткома секретарь.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 ШУ ДУЗАШ

ЦУННА ЯЙЗАЙ ТІЕМА ХАЛО

Фашистски Германи вай мехка тІалата йолаеннача хана Романов Василий дешаш хиннав Киевски областа Гостомельски авиашколе. ТІема хьалхарча деношка ше тІем тІа вахийта аьле рапорт язду цо. Бакъда, из вахийтац.

1942 шера 3 июне Романов хьожаву 387 авиационни полка мотористалла, хІьта кхо бутт баьлча Советски Союза Турпал Раскова Мария Михайловна керте латтача 123-ча авиаполке хьожаву.

Атта гІулакх хиннадац мотористий дар. ТІема декхар кхоачаш а даь юхаенача самолетага хьаьна, эше ремонт е, доагор чудотта дезаш хиннаб уж. Болх бе безаш хиннаб шийла, тІаьда, йІайха хиларах, дийнахь а буса а. Самолет дика кийчъаь, цхьаькха хІама ца эшаш хиларга хьежжа моастагІчоа таІазар деча аьттув хургболга ховш волча Василий Харламповича а цун новкъосташа а хийла наб йоаца бийсаш дІахихьай самолеташ ма хулла дикагІа кийчъе гІерташ.

Дукха, бІаьха тІема никъ баьб В. Х. Романова. Москвай, Ленинграда, Къулбаседа Кавказа сигале моастагІчох лорае самолеташ кийчъеш хиннав из. ЙиьлагІча авиационни дивизена юкъейоагІача шийн полкаца из тІом беш хиннав цхьоалагІча Прибалтийски, кхоалагІча Белорусски фронташка. Дукха халонаш, Іазап бІаргадайнад Романовна. Бакъда, цун эггара чІоагІагІа чов еш хиннар да турпала кІарца сигала фашистех леташ 123-ча авиаполка командир М. М. Раскова лар. Цу хана дув буъ Василий Харламповича моастагІчох къиза лата а бехкам бе а. Цо шийн дош кхоачаш а ду. 1945 шера 9 мае вай мехко Коталон Ди дездеча хана цун наькх тІа къегаш хиннай Цеча Седкъа орден, «За отвагу», «За оборону Кавказа», «За оборону Калининграда», «За победу над Германией» яха медалаш.

ДІаяхар тІема хь. Салтий дувлар Іо а даьнна, болхлочун барзкъа тІадийхар Романова. Укх тІеххьарча пхийтта шера Василий Харламповач болх беш ва Гудермесерча медицински инструментий завода ремонтно-гІишлошъяра участке. Говза бу цо столярни болх. ТІема совгІаташ тІа ІотІакхийттай «Коммунистически къахьегама ударник», «Социалистически яхье котало яьккхар» яха знакаш, «Къахьегама ветеран» яха медаль.

Пенсе ваха везаш йола ха тІехьъьинай цун, бакъда тІема ветеран хІанз а болх беш ва. Цхьаккха моттиг хиннацо шийн балха тІа гІалат далийта, во болх баь.

Н. БОРИСОВ,
Гудермесски медиструментий завода гражданси обороны штаба начальник.

Иштта хиннай кхел

АМУРСКИ ОБЛАСТЬ. Шовзткъа шу дизад 1943 шера март бетта Курски дуге тІом бе кийчлуш хиннача 93-ча гвардейски стрелкови дивизех дІакхийттача дальневосточни доакъошца цхьана Федор Петрович Остроухов цига кхаьча. Аьхки, бера автомат Іо а ца юллаш, радист Остроухов Федор шийга раци а йолаш тІалаташ барий мугІарашка волаш, Белгороди Харьковн мукъайоаккхаш хиннав.

Ф. Остроухов гІулакх деш хинна полк 1944 шера январе чІоагІа халача хьала тІа нийсъеннай. Гвардейцаш майра леташ хиннаб, бакъда фашистски танкай из атака соцас мегадац царна. Покхий топаш ше волчахьа етта йолае яхаш дола „полка командира тІеххьара приказ дІакхайкадаьчул тІехьагІа, раци йохань дІа а яьккха автомат бе а йоаллаш новкъосташта оарцагІа вахав Федор. ЧІоагІа ийкхача снарядо юстара кхессав из, кхетамчура ваьккхав. Бийсана ше юхаметта веча кхетадаьд цо кога чов яь хилар. ТІом сеца хиннаб.

10 дийнахьа шийн когаш шийна ца хоалуш, меца волаш, текхаш малхбоалехьа венав Федор керта чу хадданза цхьа уйла йолаш: сихагІа вайбараш болча тІакхачар...

Цул тІехьагІа госпиталашка хиннав. Бохьабаь а гаргаша бохабаь а хинна когаш вІалхарбоахабеннабац. Из ше кхетадаьчул тІехьагІа къамаьл ца деш, малари даари ца дуаш сецав. Ше цхьанкха хІамана пайдана хургвац айна хеташ йола уйла чуессачул тІехьагІа ваха а безам боацаш хиннав. ХІьта цун алхха ткъоалагІа шу мара хиннадац.

1945 шера госпиталера ара а ваьнна Забайкалье цІаваьхав Федор. Гаргарбараш къахеташ хьожаш хиннаб цунга.

Цхьа шу даьнначул тІехьагІа Благовещенски юртбоахама техникуме деша вахав из. Шийн хургІолча сесагаца цхьан парта тІа ваьгІав.

Боикха дезал ба Остроуховгіар; Федор Петровичен Екатерина Борисовнаси пхиъ бер хьалкхедаьд, массанена а образовани енцай.

Гвардейна Остроухов Федора тІема совгІаташта Іо-тІакхийттад хьинаре къахьегарах денна совгІат — Къахьегама Цеча Вайракха орден. ХІьта соахна Амурски областе эггара яьалха юртбоахама заслуженни болхлохя цІи еннай Федор Петровича.

Укх аьхки Ф. П. Остроухов догдоахаш ва шийн дега кхоачьра болча нахаца - однополчанашца Велгороди Харьковн мукъальяхка 40 шу дузача хана ше вІашагІкхетарг хиларга.

Федор Петрович Остроухов шийн вийй воІаца Федийца цхьана тІема шерашка байначча амурски тІемахошта оттаьча мемориала юхе.

В. МАРИКОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Ветерана вахаро дувц

Сийлахь - боккха Даймехка тІом болабеннача хьалхарча деношка шийн лоІамагІа Даьхе лорае фронте вахар Назрановски района Яндаре ваха Даутаев Іийса.

Къиза а хала а да тІема наькъаш. ХІьта Іийса цар дерриге Іазап лайна ва.

Іалаьмате лира тІом бар Барановичи йоакхаш хиннар. Хала дар даггара деш латташ дов а долаш тІема кхоачама складашкара пхорч, гранаташ вай бІухошта хьатІакхахьа. Бакъда, Іийсас уж дика Іалашбора. Хийла барнал оалар цунна салташа эшачча хана патроний яьшка а текхаеш из хьакхаьчача. Цу довна юкъе паьккхи фоартахи хала шиъ чов йир Даутаевна.

Госпитале а илла вийрзача шийн 65 эскаре юхавахар Даутаев. ХІьта цун мугІарашка волаш Берлине а кхаьчар.

1945 шера июль бетта Германерча Советски оккупационни бІуна главнокомандующе Советски Союза Маршала Жукова, ТІема Совета члена инарал - лейтенанта Телегина баркал а кхайкадеш грамота елар Даутаевна. Цу тІа яздаьдар: «Боикха а хала а тІема никъ хьабенаб Іа. Хийла лира гІуланкаш хиннад хьа вахаре. Амма хьога кхачад сийлахьа декхар — моІсталгІа шийн оакхарий бІаьи чу хІалакбе»...

ТІом тІара цІаеча тайп-тайпара балхаш даьд Іийсас. Массанахьа шийгара масал гойтад, шийн хьинар, низ кхобаьбац фашисташа водж теха хинна вай мохк дегІабоалабеш.

Тахан 85 шу даьннад Даутаева. Цун дика боаз тІема а машара а мах. Машара бовргбоацача чамах дувц ветерана таханарча гІозача вахаро, тІема къизал хІанз а хоайолийташ я каст-каста лаза човнаш, цун дегІацара бомбай, пхорчий 9 гарг.

М. ЗАНГИЕВА,
тІема а къахьегама а сийлен Назрановски музея йоккхагІа йола Іилман болхло.

ПАЙДАНЕ ВІАШАГІКХЕТАР

Иванова цІерагІча городоке бахача мехкдаьттахошца вІашагІкхийттар укх деношка Старопромысловски района кулгалхой. Райисполкома председателя О. Н. Мирошниченкос, «Старогрознефть» НГДУ начальника заместителя В. Д. Драча, ОРС-а начальника А. А. Ахильгова дийцар гулбеннарашта района кхы тІа а дегІайоаларах, бахача наха коммунистически кхетам баларах, цар вахар тоадара Іаьдала органаша беча балхах.

Городоке хьалдеш латт 70, 100 квартираш йола ши цІа. 140 моттига лаьрхІа берий комбинат.

Района бехктокхамеча болхлоша гулбеннарашта дош делар белгалдаьха кхоачамбоацараш дІадаха.

Латвийски ССР. «Астра» яха керда рижски тика езараш болча эцархошта хІанззе а йовзаш я. Из цхьа бахьан доацаш дац. Укхаза хьа мел доагІа товараш изготовителая торгующи организацеией юкъе оттадьча договорагІа врахийна да. «Астрас» цу тайпара контакташ лелаю республика 16 предприятеца. ХІара бетта тика чу йоагІа шаейни, бекха изделеш, трикотажни, чулочно - носочни продукци, ногагІирс, галантерей. Уж поставкаш дика хилийтар чІоагГа хьадех тика. Изделеш таханарча ден модата хьежжа хинна ца Іеш перспективни а хила еза. Торговле хьаухийташ йолча моделей ассортимент хІара бетта кердайоах укхаза.

Укх шера вай мехкарча кхы а массехк городе хьаллартъя торгови организацеца оттадаьча договорагІа кийчдаь товараш эцархошта лоаттадеш хургІола тикаш.

СУРТА ТІА: эцархошта фу эш хьожаш йолча служба викалаш товаровед Суханкина Маргарита (аьттехьаръяр). «Ригас адитайс» яхача трикотажни фабрика инженер Кокина Светлана.

В. ЛИСИЦИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДА «АГРОМАША» МАШИНАШ

«Агромаш» яхача дунеи халкъашта юкъерча общества доазонел чухьа баьцадараш леладеча, сомий бешамаши комсаш лелаеча комплексни механизаци яра шоллагІча ноахала машинаш хьае йолаеннай цун доакъашхой — Болгари, Венгри, Германски Демократически Республика, Польща, Советски Союз, Чехословаки.

«Агромашо» вІаштІехьдоах керда техника хьаьра тохкамеи конструкторски балхаш, из тахка а тохкаш, вІаштІехьйоах специализированни производство. ХІьта мехко - доакъашхочо арахец шийн проекташ увттаь компоненташ.

Масала, Болгаре хьаергъя, трактораши комсаш чуэца комбайнаши. Болгарски советски специалисташа цхьана хьаьча комсаш чуэцача комбайно бертба бІаь саго беш бола болх.

МоллагІча хаоттаме болх беш йола КС-6 лха свеклаш чуэца комбайн хьаьйй Болгаре, ГДР, Советски Союза специалисташа. Цо сахьата хьоахи 60 тонни свеклаш, 10 минута уж машинаш тІа йотт.

«Агромаша» специалисташта доккха новкъостал ду селекционераша. Цар хьаде вІаштІехьдаьннад, масала, чІорг чІоагІагІа йолча а тоъал цхьатарра кхачача а помидорий сорташ. Цу сорта лаьрхІа Ростов-на-Донерча конструктораша хьае оттаьй шоай сом а тІехьа баьцаш цхьатарра хьахьокхаш а, тІаккха, баьцаш хьал а ийце, царцара помидораш хьакъоастаеш а йола помидораш чуийю ше лела комбайн. Болгаре, Венгре, ГДР-е, СССР-е массе оагІорахьара техкачул тІехьагІа хьае йолаьй комбайн. Баьцадараш леладерашка кхьчай 120 сага меттел болх беш йола машин.

Советски Союзо «Агромашага» гІолларча шийн партнерашта лоаттаеча юртбоахама кхыча техникана юкъе — гусеничнии чархаш йолеи тракторащ, моркоянаш хоржа, коартолаш кхеяра балхаш ду приспособленеш. Шийн аргІанна СССР-о хьа а ийю болгарски трактораш, сомий бешамашкии комсий бешамашкеи балхаш ду механизмаш, Чехословакера трактораш, коартолаш кхееча балхаш ду польски техника.

«Агромаша» доазонел чухьа поставкаш тІех-тІехьа дукхагІа еш хиларо Іалашду производства, концентраци яра боарам геттара лакхбелга. Масала, 80-гІа шераш долалуш дунеи халкъашта юкъерча общества гІулакхашта юкъеззача юртбоахама машиний ерригача номенклатурах 70 процент совгІа яраш цхьан мехка арахецар, 20 процент совгІа — шин мехка. Укх тІеххьарча хана дукхача социалистически пачхалкхаьлкхенашка хьалъэттай шоай гІуланкхаш а иштта «Агромаша» доакъашхой йолча кхыча пачхалкхаьлкхенашта эшараш а кхоачашдулуш йола йоккхий машиностроительни предприятеш. ДІадаха пхи шу чакхдоалаш, масала, Болгаре хІара шера дунеи халкъашта юкъерча общества членаш долча мехкашта лоаттайора комсий бешамашка балхаш ду 4,5 эзар трактор, сомий бешамашка лаьтта тоадеш йола эзараш фрезаш, рассада кхеяра балхаш деш йола 4 эзар машин.

«Агромашага» гІолларча партнераша укх пхе шера лаьрхІа цхьана оттаьча плано чулаьцад баьцадаараш, сом, комсаш кхеярен - чуэцарен прогрессивни индустриальни технологеш лоаццача ханашка караерзае йиш хулийташ йола юртбоахама машинаш цхьана дагалоацилга. 1981—1985 шерашка мехкий специалисташа хьакхолларгъя балха овсарле лакха йолча техника 70 совгІа образец. Цхьан хана белгалдаьд производства специализаци яра дІахо дергдола гІулакхаш.

«Агромаша» членаш долча дерригача мехкашка вІаштІехьдоаххаш латт шоллагІча поахалах йола техника дукха арахецилга. Белгала аьлча, Болгаре шийн низаш тІадерзадаьд эггара кердагІча образецех йола, комсий бешамашка балхаш ду трактораш, баьцадараш леладу лаьтта тоадеш, уж дІадувш, царна Іунал деш йола комбинированни агрегаташ хьаяра. Из я промышленносте чакхбоахаргбола сом чуэца машинаш а хІьта иштта духхьал смородина яха комараш чуэца лаьрхІа техника а арахецара специализаци еш.

СССР Кхачан программа тІа декхар оттадаьд — сомий бешамашкарчеи комсий бешамашкарчеи балхашта механизаци яра, баьцадараш чуэцара йола машинаш оборудовани арахецача кооперировании специализаци лерагІа дегІаккхувла. «Агромашо» Іоаньча опыто хьахьокх, социалистически содружества мехкаш цу даькъе йоккхий тораш йолаш хилар.

Александр НИКОЛЬСКИЙ.
(АПН).

Къахьегама коллективаех долча Закона проект ювцаш

БОЛХЛОША ШОАЙ ДОШ АЬЛАР

«Грознефть» объединене технологически транспорта Старогрозненски управлене 650 саго давкъа лаьцар «Къахьегама коллективаехи предприятешта, учреждениешта, организацешта доал дечира цар лоархІам айбарахи» долча СССР Закона проект ювцача.

Водителий бригада кулгалхочо, управлене партбюро члена Н. Ш. Вахабова аьлар: «ХІара къонача болхлочоа хьехамча эш. Коллективо дикагІа йоакхо е еза дуккхашха къахьегама викъ дІабола берий. ДагадоагІа сона миштта вар Решиев Мувса балха оттача хана. Бера санна тІехьа лела везаш хулар цунна. Хийла Іурра се балха доагІаш Мувса волча а вахе из меттара гІоттавора аз. ТІаккха тахан? Решиев управлене дикагІа болча къахьегамхошта юкъе ва.

Амма къыбараш а боаз сова. Царца хоза дувцарах хІама хилацар, бехк баьккха шекбацар. Иштта чарца къамаьл кхыча бесса хила деза. ХІьта из бокъо лургьа вайна аьнна хет сона хІанз проект йийцачул тІехьагІа Закон чІоагІдаь тІааце.

Сога хьеттача балхара сег дІаваьккхара бахьанаш долча бесса къахьегама книжка тІа ІотІаязде деза. **Масала, керта бохо малараш меларех балхара дІаваьккхав, аьна дІаяздача бакъахьа хургда. Нагахьа санна къахьегама дисциплина телхарах дІаваьккхиа вале, цох йоаьув до доагІа. ТІаккха из кхыча балга отта вахача воккхачна хоургда из фу болх ло ва.** Иштта оттаде деза дош.

Дукха ха я управлене коммуниста А. Фрунова транторист волаш болх бу. Цо къамаьл деш аьлар: ЦІенхаштта къовсам лоаттабе беза дІаьхача сома тІехьа баьна лелачарца. ХІана аьлча, уж бахьан долаш балха тІа кадраш дукха хувцалу. Уж санна бола нах балха хьаэлаш хилча райисполкомага хоам бе беза, царга хьежа деза, бІаьсти яьлча уж гаьнарча новкъа бовргбоацаш. Уж нах учете ца хилча баргбац.

Монтажника А. Калиниченкос бакъахьа хургдир йоах, Закона 15 статьяна тІатехача: ... **тІахьонам лоаттабу къахьегам хорабара, кхерамзлех техника Іалаптъяра дІахецача аьчах бизза пайда эцара, цу даькъе ледарло яьчунгарен бехке волчунгарен доагІар цІенхаштта хьа а дехаш.**

Автомобилисташ Іалаьмате раьза ба Закон чІоагІдаь тІаэцара. «Из социалистически демократи кхы тІа а дегІаяр да» — йоах цар.

А. ТИЩЕНКО.

Специалисто хьехамаш

ЦІАГІАРЧА ФЕРМАНА

ТІеххьарча хана чІоагІа теркам тІаухийт болхлой, колхозхой, гІулакххой шо-шоай доалахьара гІонна дола боахамаш, хІьта иштта тайп-тайпарча промышленни предприятейи учреждений гІонна дола боахамаш юхаметтаоттадарам дегІадоаладаран.

Массанена а ховш да шийн гІонна болча боахаме хьайбаши коа тІера оалхазараш леладеш хилча цар уналхцІенон йоакхо яр лоархІаме хилар. Цудухьа бакъахьа хургда наха юртбоахама хьайбашта эггара дукхагІа хулаш дола лазараш довзийтача а царна дарба дара фу де деза дийцача а.

КАГИИЧА ДОАХАНА ХУЛАШ ДОЛА ЛАЗАРАШ

Диспепси. Из лазар хилча Іодаьча хьалхарча деношка а йиа шура а ца ловш че чІоагІа тах. Лазара белгалонаш гучайоал хьалхагІа е шозлагІа пхьи хулеш йола шура молайча. Іаса маьлхара дода, шуриййа безам хилац, че коачлу, бага бос бода, тІехьагІо сийнлу бордаш а. Дарба дулургдац ветеринарни специалиста мара.

Колибактериоз. Из Іалаьмате хала инфекционни лазар хьоаду бІехача пхьегІа е бІехача пена мотт хьакхаро, кхыча тайпара организмана чуйоаллача вишечий палочка. Хьайба температура лакхалу, че коачлу, ІажагІа тайша бос болаш хул. Дуачунцара безам бов, гІеллу Іаса. Из лазар хул Іаса Іодаьча дийнахьа деза ворхІ бутт баллалца йолча хана. Дарбана касторови даьтта меладу, цхьашооза шурийна метта кене хьоарах баь муж, чІоагІа чай меладу, аницдофилин лу. Из лазар ца хилийтара геттаре дукха мел а еш, пхьи мелае еза.

Тимпани. Кера хула чІоагІгІа дестам. Из лазар хул Іаьса атта совсаш дола доакъар дуадича, къоастта даь аьлча: хий дола буц, къаьстта кхьх яр, цабуца лордаш, гІораь е вар тІайилла корнеплодаш, телха концентрат. Лазара белгалонаш — чеи аьрдехьара дакъа дестар. Дукхьа доал хьайба, пух хьекхадаш, Іаса паргІата дакккхара аьрда оагІонна кулгаццца массаж ю, иштта 0.5—1 литр хІаьтта ньккха керла шура молаю. 80—150 грамм генарий даьтта е касторови даьтта лу, хьайба гІоттаду, дІладолийт. Кхы де хІама ца дикача рубецах троакар Іотт.

ЖЕНА ХУЛА ЛАЗАРАШ

Гастроэнтерит. Телха доакъар дийхкача чурийн гийген чІодаш ювлача чІорба воспалени хул. Из лазар хила йиш я дилла дехкача доакъара метта вІалла цунна тара а доаца керда доакъар дехка доладича. Лазара белгало — чІоагІа че коачъялар дегІанара хий геттара кІезиг а деш. Дарба деш цхьаншин дийнахьа геттара мецдеш йола диета лоаттаю, цо ма молла цІена керда хий а телаш. Диета дІаяьлча дикагІа йола йоа ехи хьайбашта.

Цепуроз е вертячка. Лазар хьоаду котама фуъ миссел йолча шушинга кеперча цепуроз палаш йолча паразито. ДукхагІча дашъе хьайба керта чурча хьаьца хул из. Из лазар хинна устагІа цкъаьнахьа сеца а сеце, корта Іочу а бахийте, дІаотт, го боах. Из лазар хьадоал доакъар а хий а бІехдеча жІалешка гІолла.

Гирз. Когашта хула лазар да, фашкарго хьоаду. Из лазар хинна моттиг чІоагІа кІомъяла йолалу. Цудухьа устагІа каст-каста цергашка Іунш кІомлу моттиг. ТІаккха тІера тха Іодоал. Из лазар дала йиш я цамогаш болча устагІангара могаш болчоа. Цу лазарах дерзадара гексахлорановни эмульсеца лувчаду жа. Уж чудоахача моттига дезинфекци ю, фашкаргаш йоацаш йолча участкашка доажаду жа.

ГАЬЗАРАШТА ХУЛА ЛАЗАРАШ

Шина хула воспалени. Из лазар хул гаьзарий сквозняки а йолаш йолча бІехача помещенешка чуйоахкаеш хилча. Цу лазарах атта памогаш хул гаьзарий бІийлаш аяле хьалхха сов дукха доакъар а дехкаш кхаьбача. Во делайнча, харцахьа сташ хилча цхьеза тІараш эттІ гаьзарий. Из хІама хилча борни кислота растворца била беза шим, тІерашта вазелин е дежа даьтта хьекха деза.

БІаргашта хула воспалени. Из лазар хилча астагІлелх хьайба, дукхагІа безам хул дижа алла, кулг техача бІаьха хул ког. Цу лазарах памогаш хиннача газа бІарга соайола хІамаш дІатед, бІаргаш дул. Къаьстта цар йоакъаш, дезинфекци ю раствораца.

Ревматизм. Гаьзарий тІаьдача, шийлача помещенешка чуйоахкайнча царна хила йиш я мазай е голнигий ревматизм. Голнигий ревматизм хилча, голнигаш ест хьайбо. Мазашта ревматизм хилча мазаш чІоагІлу, чІоагІа лазаш хул, дегІа температура лакхлу. Дарба де могаду гаьзана 0.3—0.5 грамм валицилови натри а телаш, иштта могаду пхи даакъа скипидар, кхаьзал баьцовтІай даьтта, дхьа даакъа, нашатырни спирт а теха яь мазь хьекха.

ОАЛХАЗАРАШТА ХУЛА ЛАЗАРАШ

Боккхарга хула катар (кІаьда боккхарг). Телха доакъар диача боккхарга воспалени хила йиш я. Иштта хІама нийсделча боккхарга чура хьаарадаккха деза цо мел дна хІама. Ши кога ши тхьами хьа а лаьна, къамаргагахьа хьал шортта кулг хьекха деза боккхарга. Массаж яьчул тІехьагІа соляная яха кислота (0.5-процентни раствор) а теха дира хий моло деза оалхазара, бал лу ета шура а теха баь тІаьдо бод.

Боккхарг йиьхар (чІоагІа боккхарг). Из лазар хул сов дукха декъа ялат диача. Дарба ду — соляни кислота 0.5-процентни раствор а лий.

Каннибализм (оалхазара расклев), иштта фуашта аІон еттари бедараш Іолегара дукхагІча даькъе рационаца белок (къаьстта хьайбаех йоалаш яр), хІьта иштта минеральни веществаши витаминаши кІезига хилар бахьан долаш хулаш да. Каннибализм атта хул оалхазараш тоттача, тІаьдача, чудоагІаш цІена фо доацача помещенешка чудоахкаш хилча, царна хІама тесса а хий меладу а моттигаш кхоачам боллаш ца хилча. Цу лазарах оалхазараш лорадара царна хилийта еза чудоахка моттигаш дикеи доакъар эшшача тайпарен. ЦІий гучадаьнача моттигашта криолин е деготь хьокх.

Кокцидиоз. Цу лазарах цамогаш хул керттерча даькъе 20 денгара 80 денга кхаччалца ха яьнна йола котама кІоригаш, хІьта кІезигагІа — воспален боабашкеи кІоригаш. ЦІий а доаллаш хул цамогаш долча оалхазара чиш, бедараш гІетте хул, телха а телхаш хул йолаялар. Лазар дукха йола моттигаш — кокцидия йоалла даьттан тІера тІоа, доакъар, хий. Каст-каста доккхача оалхазарашкара дІадузл кІоригашта лазараш. Цамогаш хинна оалхазар цу сахьате къоастаде деза гІаьхьдарех, помещенена цІена а яь дезинфекци е еза.

Н. ДИКАЕВ,
Нохч-ГІалгІай НИВС паразитологе отдела воккхагІа йола Іилман болхло, ветеринарни Іилмай кандидат.

ДЕГО ХЕРЖА НИКЪ

Кхуьш йоагӀаш йоӀ яр Османаева Бахьаудина Хьава Аргуьерча «Пищемаш» заводе из балха йоагӀача хана. Цхьаннка говзал карерзае кхийнадацар цуй, цудухьа механо-сборочни цехе табельщицалла дӀанийцар из. Хьава ше-м токарь хила безам болаш яр. Бакъда, цуй дагалаттар цӀагӀерчарга дӀахьоахаде лоархӀалцар. Боккъала чӀоагӀа вас хилар Хьавай кийна йоӀо хержа балха говзал малагӀа я цийна хайча.

— Дош дий Ӏа леладер, со-м хьогӀ лор хилийта лаьрхӀа ма ярий, — яхаш дов дора нанас. Бакъда, Бахьаудива хӀама аладар йиӀигага. Цунна ховра из цийi дерригӀа яха гӀерташ йолга.

ХӀьта къьана Бахьаудин дуккхача шерашка токара болх бай хӀана пенсе вар. Раьза вар да йоӀо херкача наькъа. цунна ховра ше дагалацар кхоачашдеш самаз йолаш из кхуьш йоагӀаш…

Цацъялар а гӀолъялар а дар Хьавай бӀаргашка цехе къьнагӀа волча токара Исраилов Хизира беча балхага шозза-кхоаза ахар цо ше из хьежача. ХӀара дийнахьа беш бола болх а «бинбаллее» Хизир волча токарий участке йоагӀар Хьава. ЙоӀ зувра къьначa Исраилова, цунна гучадалар из токарь хила безам болаш йолга.

Дукха юкъ ялале Хизира ученица а йолаш болх бе йолаелар Османаева Хьава. ХӀьта лоацца хана дего хержа говзал бокъонца карерзайир йоӀо. Цунна елар токара-револьверщика шоллагӀа разряд. Цу хана дага а дарий Хьавайна, тӀехьагӀа дийна ха яьлча, ше заводе хьалхле лелаеча нахаца нийсъургья, цийi атта боаца къахьегам кулгалхоша дуккхаза белгалбоахаргба, аьна. Из тӀехьагӀо хилар. ТӀаккха хӀанз цун болх халон, уйла тӀахийта езаш бар. МассагӀа оатхал толхайир цо цийi говзал бокъонца карерзаялца. Хьехамча а хинна дӀаттача Исраилов Хизира зувра, нагахьа ше оатхал толхаяь моттиг нийсъелча из халахеташ йиий бӀаргашка утта хий.

Иштта хӀама нийсделча цо Хьавайна хьехар дора: моллагӀа йолча оатхала обработка яле, эгтара хьалха чертежех дика кхета еза, царех ца кхете массазза а балха тӀа тӀалаташ дуврга, яхаш. МассагӀа бийса яхар, чертежаш Ӏомадеш, кхыдола балха тӀа эша литература деташ.

— Найса аьнад вай дааше, — оалар Хьавай дас Бахьаудина, — ха безам болчоа гайна ганза хӀама хов. Токара балха тӀа цӀаккха а мегаргвац сихвала. ХӀанз «ша хьехамча» вар Хьавай. ЦӀ цӀагӀара да вар, хӀьта балха тӀа, Исраилов Хизир вар.

Дукха ха эшанзар цунна токара-револьверщика говзал ше ма ярра карерзае. ХӀанз цунга кхоачашде телар чоалхане заказаш а. Цу сурт хьалтехар завода Сийлен улга тӀа. ХӀьта ха дӀахарга хьежжа кхы а лакхлора балха говзал.

— ЦӀаккха а загара дартдац сона се Коммунистически парте мугӀарашка дӀаийца 1976 шу, — яхаш дувц Османаева Хьавас. — Коммунист хиларах тӀарра бехктокхам айбелар.

Иштта завода общественни вахаре а дикка ланца яьлар из. Дуккхал цийi болх бай аьлча цӀаьха вӀаштӀехьдацар хӀанз, новкъосташта гӀо де дезар, тӀехьавусар малагӀа ва, цун бахьан тахка дезар.

Цу шера механо-сборочни цехе вӀашагӀйолла лаьрхӀар токарий - револьверщикий бригада. Цунна кулгалде оттайир къона коммунист Османаева Хьава. Цкъарчоа шем юалар из ше лоархӀаергйий ца хош. ХӀана аьлча бархӀ сагах латтача бригадана кулгалде атта дацар. Бакъда, берриге бригадера мехкарий уххан боозаш-м бар, цхьан цехе болх беш хиларах. Цун шех юалар децар бригадир а йолаш из болх бе йолаенначa хьалхарча деношка а. Бригаде нагахьа сат ваьдар балха норма 120—130 процент кхоачаш ца еш.

Кулгалхоша хӀанз а тӀехьа оалаш да Османаева Хьавай бригадаз барт болашагӀа, цул аттагӀа вӀашагӀкхийта бригада ерригача заводе лаха хала да. ХӀана аьлча, моллагӀа коллектив вӀашагӀйоллача нийсъу цхьацца халонаш болх хьабаре тӀера боацараш, балха хьабахка тӀехьабусараш а хул. Цу тайпара хӀама нийсдаланзар Хьавай бригаде. Ше вӀашагӀъеллача дийнахьа депа кхыча бригадашта хьокхам а телаш хьайоагӀа из.

— ХӀьта наьха барт толбе хош, ше кулгалдеча хӀара сагагара доагӀар хьадеха хош я бригадир ше. Из иштта децаре толамга лаха лоа а дацар, — йоах завода директора Самуилов Евгений Петровича.

Директора дувцар бакъдеш да 5 шера вӀаштта Нохч-ГӀалгӀай АССР яйтача промышленноста министерстве гӀолла бригадашта юкъе лърхача социалистически яхье Османаева Хьавас кулгалдеча бригадо хьалхара моттиги ахчал премни йоахаш хилар.

1982 шера Хьавай бригадах комплексни хилар. ХӀанз бригаде 12 саг ва. Уж ба токараш, сверловщикаш, фрезеровщикаш. Дизза шу да бригадо дийнахьара норма 140 процент чухьнахьа доацаш кхоачашъю. ХӀьта хӀана из къахьегам я 1983 шера октябрь бетта чотагӀа. Уж толамаш дала вӀаштӀехьдаргдацар нагахьа санна Османаева Хьавас шийгара наха хьокхам ца теларе. ваьла йоакхо ца йоре.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

СУРТА ТӀА: токарий бригадир Османаева Хьава.

И. ПЛИЕВА сурт.

Тха консультацеш

ЛОРАЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДОАЛАХЬЕ

СССР Конституце хӀара граждании декхарийла ву социалистически доалахье лорае, чӀоагӀъе, халкъа ганза къоал дарца, хьурмат ца дарца къовсам лоаттабе. КПСС XXVI съездо цӀаьхха а белгалдаьккхад мел лоархӀаме да социалистически доалахьенна лерттӀа, де ма доагӀа доал дар. Цудухьа тахан кхы тӀа а лакхлу цунга зуламе бӀаргкхоабаргбоадаш беча профилактически балха лоархӀам.

Иштта зуламаш дергдоадаш дика гӀулакх да социалистически доалахьенна лерттӀа ха ца дарах из тӀадожадаь нах уголовни бехктокхаме озар. Из дӀалех РСФСР УК 100 статьяс. Цу зулама общественни кхерам латт ха тӀа волчо шийi декхараш дизза кхоачаш ца дарца паччахьалкхен, общественни организацешта материальни зе дара гӀо деш хиларах. Ха дар да доалахье цӀаьхха хулача хатарах, кхыча наха деча зуламах е къоалах лораяр. Из къоастаде деза материально-бехктокхамеча наха доалахьенна довл иштта ду хьажарга хьежжа. Уж ба кладовщикаш, складий заведующеш, иштта кхыбараш. Цар декхар да шоашка дӀаенна доалахье лерттӀа доал деш лелалр.

Уж нах гӀалат баьлча бехктокхаме оз РСФСР УК 172 статьяс дӀа ма дехкара. Вешта аьлча, зуламе ледарло гучаялийтарах. Масала, Назрановски райоперча тубольница склада заведующе Мальсагова дизза кхоачашдеш хиннадац цийi балха декхараш. Геттара воча хьадашна лелаяй кхачан продукташ. Из бахьан долаш машдаьтта, дулх, кхыйола продукташ телхай. Паччахьалкхенна 3000 сом зе даьд. Из зулам УК 172 статья тӀа белгалдаьккха да. Назрановски халкъа судо Мальсаговна 2 шу чувалла ха техар, даь зе юхаметтаоттадайтар.

Ха деча наха шоай декхар лерттӀа кхоачаш ца делга эгтара хьалха кхетаде доагӀа шоай гӀулакх цар тесса дитарца е доагӀача тайпара кхоачаш ца дарца. Иштта, Назрановски халкъа судо соахка УК 100 статьягӀа ха теха чувеллар хьахо хинна А. С. Эсиев. Кхача бокка тика лораеш ха тӀа хиннав из. Цхьан бус из чуваьха ха дита а дита. Ер юхавеча, тика къоалдаь хиннад. Пхи эзар сома маьхха товар дихьад. Судо из зе а юхаметтаоттадайтад Эсиевга.

ЧӀоагӀа лоархӀаме да лораеча доалахьенна дахьча зена бахьанаш бокъонца тахкар.

Зе дар кхаь тайпара хул: къоалдар, толхадар, лораеш йола доалахье хӀалакъяр.

Къоалдар — яа паччахьалкхен е общественни доалахье моллагӀа тайпара яь а лочкъяр да. нагахьа санна из ца хилийтар ха деча органашта тӀадожадаь дале. Амма хьахой бехктокхаме бац, къоалдаьраш гӀулакхаш тӀара нах бале, шоай карарча гӀулакхах алхха шоашта пайда бар духьа аьттув а лехаш.

Толхадар — яа, доалахье цхьан хан-юкъа пайданза яккхар да, тӀехьа тӀайоагӀача хана из пайдане лелае йиш е хургйолаш.

Доалахье хӀалакъяр да — из цхьаьккха тайша пайдана хургйоацача яккхар.

РСФСР УК 100 статьяга диллача уголовни бехктокхаме оз доккха зе дича. Доккха зе да 2500 сомал тӀех хилча. Цун боарам толхаш лархӀа беза доалахьен мах, из халкъа боахама эшара лоархӀам.

Цу статья ше белгалдаьккхад декхараш дизза кхоачаш ца дарца доалахьен къоалдайтара, из толхайтара. хӀалакъяйтара хьалаш хьаяхелла нах бехктокхаме озилга, уж цу юкъе хинна бене а.

Масала. Назрановски района «40 лет Октября» совхоза гӀокказа А. Н. Дзаурова лерттӀа доал деш хиннадац Ӏула. Шийi декхар дизза кхоачаш ца дарах, цо къуй аьттув балийтаб. 1981 шера цу Ӏула юкъера 4 бежан лочкъадаьд малаш ба ца ховча [illegible].

Сунженски района халкъа судо ха теха чубеккаб, даь зе цар чотагӀа юхаметтаоттадеш «Победа» колхоза гӀокказа А. К. Цар бӀаргъӀулан ца деш литоча хьайбаша, клевер ягӀача кхай тӀа а даьнна, из йиий. Цох бархӀ бежан деннад, хинна зе 4711 сом.

Паччахьалкхен е общественни доалахье лерттӀа лорана ярах бехктокхаме оза йиш я 16 шу кхьча саг. из зара технически даькъе функпеш кхоачашъеш хиннавале (хьахо, вахтер, гӀокказ, гардеробщик, иштта кхы дӀахо а). Социалистически доалахьен ха дара декхараш правовой хьесапе хила деза. Уж тӀадувш ха дерга аьнна къахьегама вейад оттаяь хилча. балхо е кхыча гӀулакхаша дӀадехаш хилча. Бехктокхаме озара лоархӀамза да ха дара декхараш иштта кхоачашдаь: хаина е массе хана. маьхагӀа е мах боацаш

Нагахьа санна социалистически доалахье лорае декхарийла воацача саго, шийi ка дигадохарегӀа е цхьанне дехарагӀа цига ха дойя, хиннача зена из бехктокхаме ваь. Масала, колхозо гӀокказа дехарагӀа ха деш ва Ӏула. Цу хана хьайбаш цӀаьхха дов. ХӀьта а РСФСР УК 100 статьягӀа колхозо бехктокхаме оза йиш яц из. ХӀана аьлча, пунеея доалахьен даьнея юкъера гӀулакхаш правовой хьесапе хиннадац. ХӀьта из ледарло гучаялийта гӀулакха тӀара саг, эша белгалонаш хилча, РСФСР УК 172 статьягӀа бехктокхаме оз.

С. АДЖИГОВ,
[illegible].

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи бахьан долаш

ДӀА ЦА ДАРЖИЙТАРА ЙОЛА БАРЬЕР

Хови да, атомни энергетикен цу даькъера доаттӀаш дола тохкамаш делен дегӀахабца, ядерни технологе, оборудоване, материалий дунен рынок хьахиларца дуззаденна духь-дуьхьарча мехкашка ядерни герз дӀадаржара потенциальни кхерам а бовллаш йола дукхха ядерни материалаш Ӏоэш йоагӀаш хилар.

Дуккхачи даькъе дукхьала из кхерам болаш хилар кхетадар бахьан долиш даь хӀама дар. 1957 шера керттерча фунацех цаӀ дегӀаухаш латтача ядерни тохкамаштен ядерни энергетикаеея тӀера ца бовккхаш ядерни материалехи установкаеш дух хьала машара гӀулакхашта мара пайда ца эцийтара тӀахьожам лоаттабар дола атомни энергена йола дунен халкъашта юкъера агентство (МАГАТЭ) хьаяр. Хьаьнй наха ядерни гера дӀа ца даржийтара режим лоархӀаш йола, де дезача гӀулакхий дунен халкъашта юкъера система. Керттера моттиг доац цу системе 1970 шера чӀоагӀденнача (цунна юкъе я хӀанз 120 паччахьалкхе) ядерни герз дӀа ца доаржадарах долча Договоро. ДӀа ца доаржадара режима эгаре лоархӀамеегӀарча элементашта юкъе пӀераш яхе еза иштта Латински Америке ядерни герз декхарах долча Договора (Договор Тлателоко), ядерни материалашта, оборудованена, технологена экспорт яре Керттерча принципий хьакъехьарча договоренность, хӀьта иштта ядерни материалаш физически лоравра Конвенце.

Дуккхача мехкашка ядерни балхаш чӀоагӀа интенсивно лахкденнача хана, ядерни герз дола паччахьалкхенаш тӀа ца кхета дукхха ха хилара факто ше хьахьонх герз сиздаь хьадар юхадетташ йола ядерни тӀом ца хилийтарен дунен халкъашта юкъера кхерамле чӀоагӀъярен фактор йолча режимо беш бола болх эффективни хилар.

Цхьабакъьа, ядерни герз дӀа ца доаржадара проблема дел повестка тӀара дӀанкха йиш яц. Къаьстта лоархӀаме я из дунен халкъашта юкъера хьалаш телха хиларагӀа а шоай Ӏилма техническии экономически потенциалага диллача цхьанне а новкъостал а доешаш ядерни гера хьадаре эша материалаш арахепа йиш йолаш дола «Ядерничарна юххера», мехкаш дукхагӀа хинна хиларца дуьзаденна а. Цу тайпара дола мехкаш, шено яц, тӀа-тӀа дукхагӀа хургда. ДолчӀе, кхы а лакхагӀча лоархӀаме хургда кхаь а элементах хӀара яр чӀоагӀъярен дегӀаккхуварен дамм йоакхо е слаш йолча политически, организационно-правови, технически гӀулакхех латта система йола дӀа ца даржийтара режим ше йолаш хилара но толаме функционированни ярн.

Политически гӀулакхий даькъе дӀа ца даржийтара режим чӀоагӀъяра Ӏалахьате чӀоагӀа влнини ергъяр США юхаеттар йола Европе ядерни герза доазув оттадарен стратегически герзашта доазув оттадарен кӀезигдарен хьакъера Советски Союзоя ВӀашагӀкхийттача Штаташен еш йолча переговорашка лоархӀаме прогресс юлар эгара лоархӀаме хургдар иштта ядерни герза тохкамаш делга массанна а дизза а декхарах йола соглашени яр; дерригача ядерни мехкашка, Советски Союзо хьогте а из даьча бесса, ядерни герз хьалхагӀа дӀа ца тола декхараш тӀаийдар; ядерни герз доацаш долча мехкий кхерамазлен гарантии Ӏалешъяр, керда ядерни герз доаца зонаш хьаяр; ядерни энергетика цхьанна хӀамах кхерам а боацаш дегӀаухилга Ӏалашдара дунен халкъашта юкъера соглашени яр.

ДӀа ца даржийтара режим чӀоагӀъяра де дезача организационно - правови гӀулакхашта юкъе къаьсттача лоархӀаме да технически эгара чоалханегӀа, капитал дукхагӀа лоацаш. цунца цхьана ядерни герз дӀадаржара эгтара кхераметӀча ядерни доагора цикла элементаш — вӀашагӀъедаь урано-плутониеви доагор кийчду, къаьстта облучени яьча ядерни доагора химически переработка ю заводаш санна ераш. Ядерни доагора цикла дунен халкъашта юкъера центраш хьаяра идея кхоачашъяро, цунца цхьан ядерни материалаши оборудовании гарантированно лоаттаярах йола соглашенеш яро холуш чӀоагӀъергъяр дӀа ца даржийтара режим, дунихача, мехкий цу гӀулакха йола шоай предприятеш хьалъеш ядерни материалий запасаш Ӏоэ гӀертен бахьан хургдоацаш.

ДӀа ца даржийтара режим Ӏалашъяра де дезача технически гӀулакхашта юкъе эгара керттера моттиг лоац МАГАТЭ гарантеша. Из я дунен халкъашта юкъерча тӀахьожама уникальни механизм. Историна чуьл эгара хьалха кинна хӀама да суверении паччахьалкхенаш шоаш промышленнии тохкамийн балхаш дунен халкъашта юкъерча организацега ядерни материалашта тӀахьожам лоаттабайта а атомни установкашта хан-ханнахьа шийi лоӀаме инспекцеш яйта а раьза хилар. Гарантеш юкъеккхувлара дикача опыто хьагойт, тӀахьожам малагӀча боараме хургбе яхача деша барт бе йиш хилар, нагахьа санна из бокъонца эшаш а бале, цо ядерни тӀом хиларах бола кхерам кӀезигбе лаьрхӀа йола соглашени кхоачашъе новкъостал а дой.

МАГАТЭ шер-шера уттаеча докладаша тешал ду: тӀахьожама эффективность лаккхьалара, технически даькъе гарантеша де лерхӀаш дараш кхоачашду мехкаши установкаши тӀа-тӀа дукхагӀа хулаш хилара. ХӀьта агентства шийi низ тӀабохийт ядерни герз дӀа ца даржийтара эгара лоархӀаметӀча установкаппара гӀулакхаш ера (гарантк тӀалаттача 800 установках 25 гартарчарна), хӀана аьлча цига я ядерни лелхамий установкашка пайда эша йиш йолча келе обработка еш йола ядерни материала эгаре дукхагӀа. Гарантеш практикаве юкъейоалаьчй 40 совеӀча ядерни йолача паччахьалкхено, хӀьта цар ядерни установкаехи материалехи дукхха дукхагӀа ераш чу а лоац.

Советски Союза чӀоагӀа лоархӀаме хет МАГАТЭ тӀахьожама система арганьахха тоаяр. Гарантей дахьера Ӏилма-технически разработкаш уттаеча хьинаре даакьа а лоацаш, цо дӀахец цу гӀулакха лаьрхӀа йола ахчаш средствеш. Вай хьалхале лелаеча институташка кхоачашду легководни реакторашта, критически сборкашта, схьача реакторашта йолча гарантей процедураши методаши уттаяра дола тохкамаш, пайда ийша доагор шедд хьожаш деча бустамий неразрушающи методех дола, ядерни материалашта химически анализ яра дола, гарантей целешта йола приборашии инструменташи хьаяра дола балхаш ду. Хан-хана чакхйоах МАГАТЭ инспекторашка. ядерни материалий учет ярах царна тӀахьожам лоаттабарая йолча къамий системай персоналага. дешийтара йола курсаш, инспекторий чуаха йиш я дуккхача советски ядерни установкашка.

Цу динача факторий фона тӀа кхы а динагӀа гуш я дика лархӀа йиш йоаца факторш, «факторы риска» оалаш ераш. ДӀадаржара кхерам, повтъа дале а. болаш ба. Из буьззабенна ба кертгерча даькъе ядерни герз ца леладе декхараш тӀа ца нийпача. МАГАТЭ гарантеш цар деча дерригача ядерни балхашта юкъейоалаяза долча мехкашца. Из ала доагӀа эгтара хьалта. Израиль. ЮАР санна йолча паччахьалкхенех.

Йиш йий-теш из тайпа кхерам кӀезигбе? Бакъда, йиш болаш я. Эгтара хьаьла ле йиш я из хӀама, дӀа ца даржийтара режим дӀахо чӀоагӀъелга паччахьалкхенашеи халкъашен агрессивни низашта дукъала лоаттабеча къовсамца, кхохкам даьгӀабаи машар чӀоагӀбараи лоаттабеча къовсамца дуьза а цуьзаш политически гӀулакхий новкъа а нийсдеш.

Валерий ЛЕГАСОВ,
СССР Ӏилмай Академе действительни член.
(АПН).

НРБ. ХӀаьм дагалоацаш йолча устройстваш Велико-Тырново яхачара завод — болгарски электроника йоккхагӀьярех предприяте. СЭВ членаш долча мехкашка, эгтара хьалха СССР-ка, айгӀа цхьана гӀуллакхаш лелайдар бахьан долаш республике электроника техникх хьаяра даькъе хьалхарча позицешка кхьччай. ХӀанз болгарски экспорта дика доакха даакъа электроники электротехнически наделешка кхоач.

СУРТА ТӀА: Велико-Тырновечарна хӀаьм дагалоацаш йолчи устройстваш завода инженераш М. Ковачева и Р. Цоева.

БТА — ТАСС сурт.

ЕРРИГАЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕНИЙ ДЕКХАР

Советски Союзаш хьыча социалистически мехкели тӀех тӀема кийчон совле шоашка хилийтара ледабеча рейгановски администрацен фу мах болаш ба хьахьокхаш йола Советски правительства заявлени дерригача дунен тӀа, къаьстта чӀоагӀа Европе, багаяха юцаш я. Из дика кхеталуш да. ХӀана аьлча цу советски документа тӀа дувцар да халкъий вахара лоархӀам болча дешай хьакъехьа.

Малхбузен Европе тӀехьтӀехьагӀа дукхагӀа болча общественни деятелаша кхетаду малхбузенъевропейски мехкашта шоай ракеташ нанйоакха а гӀерташ США-с, бокъал бакъдар аьлча, НАТО гӀоллара союзникаш кӀалтувс юхатоха тарлуча ядерни герза, нагахьа санна империалистически гӀозарапша атомни тӀом болабой, цу мехкех шоай ядерни стратеге заложникаш бе гӀерт. ХӀьта цу тайпара хӀама юхатоле цийi ракеташ дӀаоттае Вашингтон гӀертача мехкех дуккагӀдаршта тӀехьара тохаш хила ма тарлой. Цу хьакъехьа каст-каста уйла е езаш хул малхбузеньевропейски паччахьалкхений столицашка. ХӀьта цхьа бахьан доацаш «Вашингтон пост» яхача газета еппача интервью тӀа ФРГ канцлер хиннача Г. Шмидта, герзашта тӀахьожам лоаттабара хьакъехьа Женеверча советско - американски переговораша Рейгана администраце леладу гӀуллакхаш цӀенхаштта хиларах ше хӀанз шек вуьлийла белгалдаккхар. «Тхо, европейцаш, — аьнад Шмидта, — безам болаш ба Советски Союзаца цхьана гӀуллакхаш лелада, къаьстта герзашта доазув оттадара даькъа».

Цу де лерхӀачунта бода нийса а къахта а бола никъ белгалбаь ба Советски правительства заявлене тӀа. Цунца цхьана, Советски правительства шийi оагӀонгахьара хоадаш болаш дӀахайтад, нагахьа санна керда американски ракеташ Европе дӀанийсъяра хьакъехьара США-и НАТО-и решенеш кхоачашъе йолайой, Советски Союз Европейски зоне юкъерча дӀоахалге йолха средстваш дӀахо йоаржаяра шийi оагӀорахьара мораторн оттаяре хьакъехьа соахка ше тӀаийцача решенега юхахьожаргхилар. Даьза даргдоацаш хила тарлора иштта Европе а ВӀашагӀкхийттача Штатий шоай территоре даькъе а США переговой базироване ядерни средстваш дегӀайоагӀача группировнана эшаш йола дукъале кийчъяра кхы тӀа средствийн дӀайоарказра гӀулакхаш.

Советски Союзо лоархӀ. хӀьта а, кхераме собитеш дегӀайоагӀнага юхадерзаде йиш йолаш. Духхьал из 'де гӀерташ хилар дӀахьокхаш я Советски правительства заявлени. Цу тӀа дӀалазъяь йолу нийсхона цхьатаррарча кхерамзлени принципа ларда тӀа латта советски предложенеш Малхбузей аялательни политически гӀозарапа санна бахача наьха шерарча доакъоша а кхетаеш я. Советски правительства заявлени хьаллоацаш къамелаш а деш общественноста хьадех; хӀанз кхы тӀехьа ца а доакхаш кхераме долча тайпара этта хьал ирадлар дӀадаккха! Дерригача дунен тӀарча дика уйлаш йолча нахаа хьаллоац герзашта, эгтара хьалха ядерни дарашта, доазув оттадарах уж кӀезигдарен тӀехьатетта йиш йоаца декхараш кхоачашдара наькъаш лахар дехаш Советски правительства ерригача паччахьалкхенашка баь тӀахьехам.

ВАШИНГТОНО ХЬАЛХАДОАХАШ

ГӀулакхах кхеташ болча наблюдателаша хьалхадоахаш хинна ма хилара, Вильямсберге хиннача капиталистически ворхӀ мехка лакхерча боарамерча 9-гӀча совещанена мегадац дерригача капиталистически мехкашка кхьча йолча кӀоаргача экономически кризисана кӀалхарболара никъ даха. «Йоккхача семерка» заседанеш астола тӀа, яцу «Вашингтон поста», «кхийлар цецвоаккхаш йола дунен халкъашта юкъерча проблемаш списоккъ». Цхьабакъда, «Гардиан» яхача ингалсски газето хӀанз мувӀаа деш ма хилара, «Вильямсберга вӀашагӀкхийттача хана цхьаккха а керда предложени оттанзар хӀаш дегӀадаькхача капиталистически мехкашка 32 миллион саг чулоацаш хьабе бола боацарий эскар доллаше а цу гӀулакха дукхьаларча къовсама хьакъехьа». Цу тайпара яа йиш я капиталистически дунен кхыча хадача проблемаех а.

ХӀанз а йоккха йола шийi экономически потенциали дунен тӀарча торговлера доллара совлен ларде а лоацаш рейгановски администраце Вильямсберге кхы а чӀоагӀа гӀа чӀоагӀбаь дуккхача хана дезъ хьебоагӀа даккерча боараме еча экономически совещанеех шийi гегемонистски де лерхӀараш хьалхадахара йола форум ярад. бола никъ. Эгтара хьалха из гуш хилар США-с вӀашагӀкхетаре даакъе лоацаш хиннарашта «цхьана яь заявлени» оалаш яр тӀаяцийта кочдоллирца. Цул новкъосталца Вашингтон, цхьан оагӀорахьара, ЮПИ агентства яхачук, «къайлаахьа гӀийртай шийi экономически рецепташ — дерригача малхбузен дунена метаргйола моллаш хиларах малхбузен лидераш тешаде гӀертача хала Рейгана нийсъенна халонаш». Йоах оагӀорахьара, США-с союзникашта заявлени кач а елла де лерхӀар сенах латт аьлча, из латт 1983 шу чакхдоаллаш Малхбузен Европе керда американски ракеташ дӀанийсъяра эша хьалаш Вашингтона Ӏалашдарах.

Вильямсбергерча совещане даакъа лоацаш хинараш экономически проблемаш къоастаярал дукхагӀа. Вашингтона низ а беш, Европе керда ракеташ дӀанийсъяра американски планаш сихъе гӀерташ хилар. «Монд» яхача французски газето лаьрхӀад «семерка» совещанех цхьа шийi тайпара суператлантически ВӀашагӀкхийттача Штатий патронатагӀа болх беш йола институт яра тенденци санна. Рейгана вӀаштӀехьдаьннад ВӀашагӀкхийттача Штаташта пайдане йоаца экономически вӀашдухьалеяш шоай партнерашца юкъцилга тӀехьашка а тетта «Советски тӀема кхерам» яха дош бахьан долаш йола «Малхбузен дунен солидарноста» тема хьалхаяккха. Вакъьа, цо цӀаьхха а чӀоагӀдар хӀанзара капитализм шийi вӀашх тарлуш йоацача а ирача а вӀашдухьаленашца тувлаенна хиларах дола бакъдар.

Вашингтона антисоветски позицеех дӀа а кхийтта Вильямсберге вӀашагӀкхийттараша нийсхой цхьатарра кхерамзлен хилара принципа ларда тӀа иштта вӀаши гӀойле йолаш йола решенеш лахара кӀийле толхаю. ЧӀоагӀа белгала да Вильямсбергски заявлене тӀара «кхохкам кӀаьдбар» яха дош цӀендаь дӀадаьккха хилар. Из иштта дале а дерригача халкъашта хьашт долаш хӀама да кхохкам кӀаьдбаре — политически а тӀема а — наькъ тӀа довзар. Дунен общественноста уж нийса хьадехараш теркал ца а деш Вильямсберге вӀашагӀкхийттараша ерригача адамаш хьаштаща шоай гӀулакхаш дукхьалдаьхад.

Дуне цхьан кӀирагӀа

НАТО: США ДИКТОВКАГӀА

НАТО «бӀаьстанара марафо» оалашъяр—блока кулгалдеча органий Брюсселерча совещанеш сери — чакхйоалаш я. иштта хила доагӀаш а да из, шаьрбаьча милитаристски наькъагӀа. ТӀема планированна комитета сессе итотое коммюнике тӀа США оборона министра Уайнбергера диктовкагӀа бакъъаьй цу чаккдоалаш Малхбузен Европе юкъерча гаьналга йолха керда американски ядерни ракеташ дӀайоаржаяра хьакъехьара решени. Вакъдаьй иштта альянса гӀулакхаш лелача обнал арахьарча конфликташта НАТО мехкаш юкъе гӀерта тарлуш хилар. МогӀаьй герза кердагӀа дола тайлаш хьадарен дӀадоарканларен кхыйола программаш а. Брюссельски совещанеша хьахьонх НАТО дӀахо гераш Ӏоадар сиздеш йола шено йоацаш хилар

Цунна цхьана, блоке гӀоллархча шийi партнерашта, вӀалла дукъале а йоацаш Вашингтона милитаристски наькъ тӀа ца баьлча уж баргбоаяча оттабе гӀерташ тӀехь. ТӀехьагӀа чӀоагӀагӀа Ӏотнъаь беш Рейгана администраци яле а. цхьадола хӀамаш белгалдоахаш моттигаш нийслу. Ассошиэйтед пресс яхача американски агентство белгалдоаккхаш ма хиллара, «ядерни а моллагӀдар санна долча я герзашта военни планированна яра даьнъера гӀулакхаш телхад натовски фронте».

1979 шера Европе американски ракеташ дӀанийсъяра хьакъехьара натовски решени тӀаийцача хана дола Дание коммюнике тӀа белгалдаьккхад эгтара хьалха тохаш дола американски ракетно-ядерни герз дӀанийсделга хьаллапарах датски парламент юхайоалаш хилар. Коммюнике тӀарча пхьайолча положенешта, къаьстта Европерча ядерни герзашта доазув оттадара хьакъехьарча советско - американски переговорашта йоагӀаш ярапта, раьза йоацаш дукъала къамаьл даьд грецески делегаце а.

Уайнбергер тӀатеӀа гӀийртаа керда балаш аэродромаш, кхыйола тӀема объекташ хьалъяра йола НАТО фонд 1 миллиард доллар дукхагӀа хулийтийта чакхдаккха. Цхьабакъда, цига даакъа лоацаш хинна кожаш цу гӀулакха США-с дӀадехачох шозза кӀеззигӀа дар мара хьожаде раьза хилазар.

ЦӀенхаштта дукъалеяш нийсъелар Уайнбергера кийта а 275 миллиард доллар хулаш йоккха йола НАТО тӀема бюджет блока берригача членаша реальни лаьрхӀача шера 3 процент лаккъергйолаш гӀулакхаш де деза яхаш из царна тӀагӀертача хиш я.

Доккхий къовсамаш хилар Брюсселе тӀема техника йоххалга балансированни ца еш хилара хьакъехьарча дешн гонахьа а. США малхбузенъевропейски партнераш ситеш байна ба герз доккхача натовски рынке американски монополеша доал деш хилар бахьан долаш.

Цхьабакъда, Брюсселе натовцаш вӀаши барта болаш хиннача а барта боацаш хиннача а гӀулакхаша цӀаьхха а хьахьонх мел чӀоагӀа халкъашта дукъала а машара гӀулакха кхераме а ба шоай союзникаш США-с чуувзаш бола из милитаристски никъ. НАТО кулгалхой ладувгӀаш баш ядерни герзаш Ӏоаделга соцаде яхаш шоай мехкашкара деча тӀальехамашка.

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

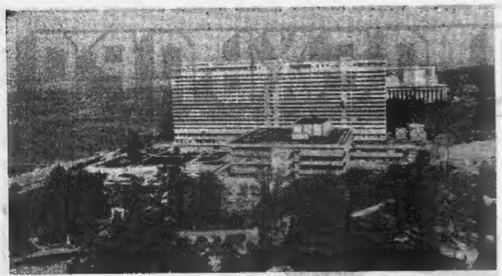

ХIара шера миллионаш салоIаш бола хах тIаaц Краснодарски краерча здравница. Бlаьш километраш Iаьржачен Азовски фордин йистошa, Кавказски лоаманша, дарбан хьасташа ше санна кхы йоаца мехка курортни зона яьй цу крайх.

Цу зона центр — город Сочи—Iаьржача форда хозача йисте гIолла 145 километр йlаьха ула. Из район нагтехьа мара ца хулача тайнара Iалама хьалаш дика тарденна я — кlаьда субтропически климат, дукха тIаьнина гаьнаши баьцонгIаши, бlайха форд, сероводородни мацестински хьасташ.

Тахан Соче 250 дарбанпрофилактически учреждени я. Уж хIара шера дуккагIа хул.

СУРТА ТIА: Iаьржача форда йистера «Жемчужина» яха гостиница.

Г. КАЛАЧЬЯНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Грознерча экранаш тIа

«БЕРАЛЛА ДИРА ХИЙ»

Иштта цIи йолай мазахчи кинематографистаьца шоай кердача балхах. Бераша тIоми — цхьан мугIаре оттаде йиш йоаца хIамаш да. Из тема йола фильмаш кIезига дайнадац вайна: «ЗIамига Александр», «Йиlиго да лек», «Ивана бера ха», кхыдараш. Цу тема хетадаь да тIемах, берех, уж хаиал хьалха доккха хулаш хинна хиларах а дукха ла дезаш хинна-хиларах а дувцаш дола «Бералла дира хий» яха картина я.

Малхбузехьа тIом латташ хиннаб, хIаьта малхбоалехьа хозаш хиннадац гераз, сатийна хиннай. Цига дийнахьа а буса а низаш ца кходенi тIем тIа бахарашта когаметта дIа а айтта болх беш хиннаб къоаной, истий, бераш. ТIом ца латтача а карагIдувлаш хиннад къахьегамца дувзаденна турпала гIулакхаш. Уж кIезига карагIдийнадац берашта а. Цу тайпарча берех дувцаш да керда фильм.

Дов а бус а хи тIа гIоала дlакхухьийташ хиннай тIем тIа а тIом боапача а посылкаш, кахьаташ, тух, селитр. Из болх беш хиннаб картина керттера турпалаш, бокхагIчарца гIайгIа а гIоазал а, хало, бала беньйн дола бераш — Дарига, Мухтар, Амир, Тайп-тайпара вахара кхераме йола приключенеш нийслу царца.

Из фильм автобиографични да, хIана аьлча цу картина сценарий яаьннa Мансуров Булата бера ха чIоагIа тара хиннай фильмерча берийчох. Из а хьалхийнна хи йисте, тIом болча хана тух, селитр дlакхухьийташ къахьийгад.

«КОРРУПЦЕ КАРАВИГАР»

Мишель Левианон Жак Корталеси язъяьча сценарех «Коррупце каравигар» лха керда, тайп-тайпара бесаш дола фильм оттадаьр за французски кинорежиссер Ален Бовно. Картина дувц цхьаьнца бахьанаш нийсдаларах наркотикаш хьаю подпольни группа лоацача полицено юкъо ниисъеннача къонача кхалсага вахарах. Цу картина тема таралесташ я массаза а малхбузехьарча кинематографисташ доахача фильмай техана.

Коррупци — из ба «хьалдарий гIоз», буржуази пачхьалкхенон уголовни гIуллакхерча нахен шоашта болча пайдана леладу гIулакх. Фильме буш цу коррупцена кIал нийсбенна цхьаъолха хIама гунахьа доаца нах: Элени цун йиша Жюли. Укх фильме дика гуш да полице леладу во гIуллакхаш, уж лечкъадац автораша.

Комиссара Новака роль ловзаеш ва кино а театра а актер Лану Виктор.

— Со цIахха а дезаш хиннавац полицейске роль ловзалр, — аьннад «Коррупце каравигар» яха фильм даьккхачул тIехьагIа Ланус. ХIана аьлча, пун сурт-сибат да эгтара дуккагIа французски кино гуш дар. ХIаьта а Новак хьалха экранаш тIа бlаргабайначарех къоасталуш, царна тара воацаш за аьнна хет сона. Цох тара бола полицейскеш экранаш тIа байнабац сонр.

Иштта фильме ролаш ловзаеш ба актераш: Марлен Жобер, Патрик Бушитен, Агнес Шато, Этьен Шико, кхыбараш.

«ДОШ ЛУ АЗ ХИЛА!..»

Иштта цIи йолаш да М. Горьке цIерагIча студе кинематографисташа даьккха картина. Из хетадаь да В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни пионерски организаци хьалхиначa Дениa. Фильма сюжет чоалхие дац. Цо дувц пионерски лагерерча берий вахарах.

«Харц хургдац, — йоах фильма режиссер а сценарист а волча Максаков Вячеслава, — «Дош лу аз хила!» яхача картинах сона хоза совгIат хиннад аьлча, цунца цхьана, из са биографе къахьстача цхьан этапа итог я аьлча. «Вымпел» яхача Москверча машиностроительни заводе болх беш волаш дукхача шерашка хIара аьхки вахе хулар со вожате, физрука, художественни самодеятельноста кулгалхочун болх бе «Березка» яхча пионерски лагере.

ХIаьта массехк шу даьлча цу лагере даккха лоархI оаха тхоай фильм. Боарем боацаш дукха еза сона из лагерь а цунца дувзаденна дола дагалоацамаш а».

Фильме керттера ролаш ловзаеш ба. В. Носик, М. Виноградова, Е. Сабельникова.

В. КОВАЛЕВА.

№ 11 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Араьннай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргIанара номер. Из дlайолалу «Советски общества кулгалдун лостам телен низ» яхача исторически Iилмай кандидата, Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета доцента В. Варлашкина статьяца. Из хетаь я РСДРП II съезда 80 шу дизара.

«ЛоархIаме даташ» яхача рубрикана кIал кепатехай «ЦIагIа дегаIоазал ессача» яха Грозненски производственни швейни объединене генеральни директора А. Бабаджанова кийчъяь материал. Цу тIа дувц хIамаш тегараш мишта накъабоагIа шоай профессиональни цIейна.

«Кхетама балхах бухсоцаш хьахур» йхаш я «Грозтрубопроводстрой» треста парторганизацей секретарий совета председателя заместитела В. Зацепина кийчъяь корреспонденци.

Массехк ди даьлча кIимарса балхаш дlадолалургда. Цу гIуланха техника мишта кийчъяь хьаьохх ший статьи тIа исторически Iилмай кандидата В. Закирова.

Исторически Iилмай кандидата Н. Александрова язъяь «Коммунистически хьисапе къахьегара тIехьарча болама — ткъаь пхиъ шу» яха статья.

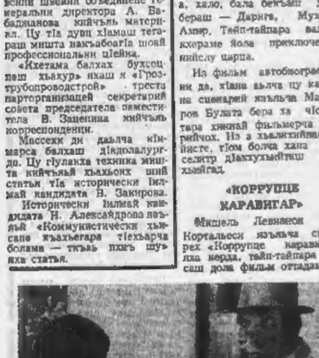

ШОАНА, АХАРХОЙ

Клазика, фермашка, болх беш боахкача болхлой культурни хьашташ кхоачашдеш цхьайтта агитбригада, ялх автоклуб, библиобус я районе. Цул совнагIа района культура ЦIагIа (директор Кортоев Iаддал-Iаянт) вlашагIъелла я агитпоезд, хоза концертни программа а йолаш. Цунна юкъе да халхараш, апараш, тайп-тайпара наха сакъердаме йола интермедеш. Самодеятельни артисташа Сагов Мухьмада, Тимурзиев Iалихана, Медов Мустафас, Могушков Ахьмада, Евлоева Раяс шоай низ кхо да беш болхлой сапаргIатдоаккхаш лу шоаш луш доло концерташ.

ТIехьарча хана цу тайпара концерташ луча дика дакъа лоац района цхьайолча школай агитбригадаша, музыкальни школа хьехархоша а дешархоша а.

Масала, Назранерча № 1 йолча юкъерча школа (директор Ю. Я. Мальсагов). Цу школерча бераша массаза даакъа лоац районни культмассови мероприятеш чакхйоахача. Комплексни социально-культурни программа яа лхара школай, библиотекай, клубай, киноустановкай болх цхьан декхара тIа берзабаь ба — массане низашца къахьегамхой политически сакхетам дикагIа дегIабоалабеш бе гIерт шоай болх Назрановски района культболхлой.

Укх шера бlаьстан балхаш дlадоладелча денз района культура Цlен агитпоезд масайттазза хиннай лоалахарча Къулбаседа - ХIирийчен Пригородни района юрта боахама болхлошта концерташ луш. Цар концерташ уттадаьд Тарское, Октябрьское, Дигора, Куртат, Чермен яхача юрташкарча боахамий кхашка.

Ер шу дlадоладелча денз уж вурийттазза хиннаб шоай концерташ нийца баха лоалахой культурни хьашташ кхоачашдеш. Цул совнагIа цу республике Нохч-ГIалгIайчен культура Денош долча хана тха художественни коллективаш хилар цига даакъа лоацаш. Дуккхачарна сийлен грамоташ а совгIаташ а делар, хIаьта РДК концертмейстер йолча Евлоева Раяйна «Къулбаседа - ХIирийчен культура заслуженни болхло» яха цIи елар.

Юрташка агитбригадашта юкъе дика даакъа лоац Яндаречa. Пхьилекъонгий - Юртарча культболхлоша. Цар художественни кулгалхоша Кациговa Совдатея Медов Мустафаси кхашнарча бригадашка, фермашка уттаде концерташ кийчлу, агитмассови болх тоабе гIерт.

Цу тайпара болх бу ала йиш яц кхыйолча культучреждениa. Царна юкъе, тIехьарча хана ший болх ледара лелабеш я библиобус. Цо ший хан-ханнахьа бригадашка, фермашка книжкаш дlа ца кхахьар бахьан долаш ледара лел болхлошта библиотечни гIулакх дар.

ДуккагIа йолча хана библиобус еха хул, из тоае тха база яц. Йоах централизни библиотечни система директора Газдиева Марема. Бакъдар аьлча, я а яц автоклубашна библиобуси лелаю автомашиннаш тоае моттиг. Республика культура министерства цу гIуланха лаьрхIа база яц, йолаш йолча положенех культучреждений автомашиннашта ремонт е декхарийла я районера «Сельхозтехника» объединени. Из положени йола дукха ха я, хIаьта а цар кхьа машина тоаьнь моттиг яц, тоаерьа аьнна хIама а дац.

Цхьайолча юрташка геттара ледара лел болхлой культурни хьашташ кхоачаш дара болх. Цу юрташкарча культболхлой хIанз а вlаштIехьдаьннадац агитбригадаш вlашагIйоаха, цар болх лертIа дlабахьа.

Иштта ледара болх лелабеш ба: СурхотIарча культура Цlен директор йола Х. Х. Аушева, Iаьлий-Юртарча культура Цlен директор Л. Евлоева, Аьлтий - Юртарча культура Цlен директор А. А. Мальсагова, иштта кхыбараш а. Царех цхьабараша йоах: «Тха балха хьалаш дика дац, цIенош къе да, болх вlаштIехьбаккха моттиг яц тха» .Цхьадолчоа бакъ ба уж дукха ха я моттигерча Советаша, совхозий директораша клубаш тхьаьяра йоахо ца ю. ХIаьта а цхьайолча юрташка цар долчарел дикагIа хьалаш дlаэ а культмассови болх дика лел.

Масала, Яндарера самодеятельность ший юрта культмассови болх барал совгIа, эшшача района деза новкъостал де а кийча хул. Бахьанаш а лехаш болх хьа ца беш хилча нийса дац.

Культура дика Дворец я Наьсар-Керте хьалъяр, 400 сагт чу а водаш, ший къайста котельни а йолаш. Района дуккагIа йола культмассови мероприятеш цига хул. хIана аьлча, шу гаргга ха я городера Дворец ремонте латта. Цудухьа дукха низ тIалат Наьсар-Кертерча ДК-на, Юртарча клубе болх бе воагIар, йолаш йолча штатах кхо саг мара вац — директори, худруки, техничкеи. Цунах кхоачам хила а мегар цига хьалъяр клуб мара ецаре, из-м Дворец ма йий. Ший трансформаторни подстанци а йолаш, цунца ювзаенна бlарча освещене система а йолаш. Цу чоалханеча системага хьожаш электрик хила веза из тхона штатни расписанех воагIаш вац. Фу де деза оаха? Цхьан техничка лелае езаш йола моттиг я 500 квадратни метр, тIаккха цу Дворецe 3000 квадратни метр я. Ялх техничка йоагIача цаI мара яц. Хеталу, сов хьалха яьйий-хьогI Наьсар-Керте культура Дворец? Вешта цхьаьнка-м да дика кхетадеш: цу Дворецa типовой штаташ ца хуле из дlа ца къайлача де хIама доацилга. Из Дворец хьаьлача «Назрановский» совхоза къахьегамхошта деза шоай культура Дворец масса а хана балхара чубаьхкача салаIа йиш йолаш хилар. Бакъда, цун штата гIулакх къоастадаь илац культура министерство.

М. АУШЕВ,
Назрановски района культура отдела заведующи.

ВЬЕТНАМСКИ ОРДЕН ИНСТИТУТА БАЙРАКХА ТIА

Дlаахача тхьо шера Ташкентски политехнически институт чакхъьаккхай 250 совгIа болча вьетнамски кагийча нахен мехкарашен. Уж шоай дайнехи цlабахаб инженерий гIишлонхой, архитекторий, геодезистий, геологий, энергетикий, машиностроителий дипломаш шовна а долаш. СРВ-ва къаман кадраш кийчъеча доккхий гIуллакхаш карагIдуваларах института еннай «ДоттагIал» яха вьетнамски орден.

1929 шера Среднеазиатски пачхьалкхен университета инженерно-мелиоративни факультетах хьаьь институт республике эгтара хьалхара ярех специализированни технически вуз хинна дlаэттай. Цига кийчъю республикана чIоагIа эшаш йола кадраш.

Из тахан советски Юкъерча Азе лоархIамегIа ярех технически вуз я. Цига дешаш за 62 специальность Iомаеш вола 42 эзар студент. Лаккхера говзал йола инженераш кийчбу укказа 48 факультето, 207 кафедра, 12 Iилма-тоххама лаборатори. ХIанз студенташца болх беш ва укказа шиъ академик, кхоаттъеа итт Iилман доктор, цхьа эзар гаргга кандидат.

80 эзар инженер кийчваь институто мехка халкъа боахама кхоазткъа отраслена.

ОВЕЧКИН Федор,
АПН корреспондент.

ИНСТИТУТАХ ДОЛА ДОШ

ХIара шера дукха кагирхой ух тха институте деша. Цар торо а шоай дего херка моллагIа говзал караерзае. Деша дика торонаш лу института балха боахкараштa а. ХIана аьлча, институте болх беш я дийнахьа, сайрийна, заочно деша йиш йола факультеташ. Дийнахьа дешарашта лаьрхIа я ялх факультет: мехкдаьтта промысловни, мехкдаьтта технологически, геологоразведочни, мехкдаьтта механически, электрофикаце, автоматизаце, гIишлонхой кийчбара.

Мехкдаьтта промысловни мехкдаьтта технологически факультеташ институте эгтара къаьвагIчарех я. Цу факультеташа кийчбу инженераш - мехкдаьттахой. Сакъердаме а дика а болх ба бурувдеттачун бар. Къахьегам безаш а наха дикадар де ловш а волчунна дукха маьхала хIама корорга мехкдаьтта, газ лохаш бурув тохаш.

Шийна теркам тIаозаш я технолога говзал а. Тайп-тайпара химико - физически процессаш. Iилман кердадараш довзаргда из дешар херкхараштa.

ГIишлонхой кийчбеча факультете 1978 шера денз кхоъ говзал караерзае йиш я. Из факультет чакхъьаккхарий торо я гIишлош еча санна, проектни институташка а болх бе.

Студентий знанеш кIоаргагIа хилийта, говзалаш вай хано дlадеххача тайпара караерзайта лаьрхIа институте чакхдоах тайп-тайпара гIуланхаш, мероприятеш: студенташа Iилман конференцешка, конкурсашка даакъа лацар, Iилман - технически кружокашта уж юкъеозар, тайп-тайпара чулоацам бола рефераташ кийчъяр, н. кх. дI. Дуккхача кагирхоша дика болх бу проектно - конструкторски бюро. Знанеш караерзаеча доккха гIо деш я 600 эзар совгIа книжка чудола библиотека. Дешара кердача корпусе я курсовой балхаш, дипломни балхий проекташ кийчъеча новкъостал ду центр.

Института партийни, комсомольски организацеша теркам тIабохийт студенташ къахьегамга кийчбара, балхацара цар безам совбаккхара. ХIара шера бlаьш бола кагирхой балха болх студентий гIишлошъяра отрядашта юкъе а болаш Карелe, СибарегIа, кхыча моттигашка. Гурахьа институте деша баьхка хьалхарча курсий студенташ болх республика тайп-тайпарча совхозий, колхозий кхашкара ялат, сом, баьцадаараш чуэцача гIо де.

Сакъердаме а дика чулоацам болаш а да студентий салаIар. ХIара шера чакхйоахкх «Студентий бlаьсти» яха фестиваль, хIара факультето концертни программа кийчъю цунна лаьрхIа, шоай говзал гойт студентий агитбригадаша, эстрадни миниатюрни театраша, самодеятельни коллективаша.

Аьхки студенташа салоI института лагере. Iан каникулаш йолаш уж болх «Цей», «Редант», «Баксан» яхача спортивни базашка. Бицбац вузе спорт езараш а, царна а дика хьалаш да. Цудухьа вай мехка а пул арахьа а боввазш бола спортсменаш хьалкхийнаб институте.

Болх юкъах а ца буташ деша безам болзарна лаьрхIа я заочни сайрийнарен факультеташ. Цу факультеташка деша бола инженераш кийчбу дийнахьарча факультеташка санна. Дешарах дика лоархIабеш болчарна экзаменаш, зачеташ дlалуча хана балхара алапи а телаш отпуск лу. Дипломни проекта тIа болх бе биъ бутт ха лу.

Юкъерча школа програма дика ца ховчарна хьайийла я подготовительни отделенеш.

Института барт болча коллектива дайн а хозахетарца тIаэцаргда шо. хьамсара кагирхой, дуаза тхо долча деша!

I. БАШИРОВ,
М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института доцент, технически Iилмай кандидат.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

АВИАПАССАЖИРИЙ ТЕРКАМГА!

Грозненски аэропортера Львове, Ленинграде, Одессе, Ташкенте, Нукусе, Алма-Ате, Нижневартовске, Куйбышеве, Харькове, Риге, Брежневе, Шевченко йолхача самолеташца наькъа водачоа мукъа моттигаш я.

Билеташ эца йиш я Грознера самолет дlаяхалехьа 1-15 ди хьалха Аэрофлота агентстве а, цун адрес: Полежаева улица, 9/32, хIаьта иштта цун филиалий кассашка а:

станци «Грозный нефтяная»;
Назрань;
Гудермес;
Малгобек;
Урус-Мартан;
станица Орджоникидзевская;
станица Наурская;
Шаьла;
станица Шелковская;
Надтеречне;
хIаьта иштта «Трансагентстве» а.

Билеташта заказаш хьанйду телефонаца а — 2-24-52.

Самолеташ лелара расписанех кхы дуккагIа ха безам болчун ха йиш я Аэрофлота агентства справочни бюро (телефон 2-75-46) аэропорта справочни бюро (телефон 2-36-08).

САМОЛЕТАШЦА НИКЪ ВЕ ХЬЕХ ОАХА ШО!

Деша дувла!

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ МУЗЫКАЛЬНИ УЧИЛИЩА ДlАКХАЙКАДУ 1983—1984 ДЕШАРА ШЕРА НАХ ДЕША ДIАЭЦАШ ХИЛАР

дийнахьарча отделене укх специальностех:

ФОРТЕПИАНО.

МЕРЗАШ ДОЛА ИНСТРУМЕНТАШ — чIондарг, альт, виолончель, контрабас.

Духовойи ударни инструменташ — тромбон, труба, валторна, гобой, кларнет, флейта, туба, кхыдараш.

КЪАМАН ИНСТРУМЕНТАШ — дахчан-пандар, Iотох-пандар, баян, домра, балалайка.

Хоровой дирижирование.

Илли алар.

Музыка теори.

Дешара ха 4 шу.

Училище кийчбу берий музыкальни общеобразовательни школашта лаьрхIа хьехархой, вокально-хоровой ансамблайн оркестрайн музыканташ-исполнителаши артисташи, музыкальни самодеятельноста кулгалхой. Музыкальни училище деша дlаэц 14 шерагара 30 шерага кхаччалца ха йола нах (вокальни дирижерско-хоровойи отделене — 18 шу даьнначул тIехьагIа), йизза юкъера йоаца а юкъера а образовани йолаш бола, деша дlаоттара йола экзаменаш толаме дlаенна бола нах. Хоровой дирижирование, фортепиано, мерзаш долеи духовойи инструменташ, халкъа инструменташ, музыка теори яхача специальностех деша воагIар музыкальни школа боараме кийчо йолаш хила веза.

Деша дlаэцара экзаменаш хургья 6 июле денз 20 июле кхаччалца.

а) специальностагIа;
б) сольфеджион музыка теорин;
в) эрсий мотт (диктант), эрсий мотти литературеи (дувцаш), йизза юкъера йоацача школа боараме;

Деша дlаэцар дехаш луш йола заявлени хьачулу директора цIерагIа, цаI йолча формагIа 1 июне денз 5 июле кхаччалца.

Заявленеца хила деза:

1. Йизза юкъера йоаца школа чакхъьккхарах дола тешал е аттестат зрелости (подлинника).
2. Унахцlена хиларах йола медицински справка (форма 286).
3. Къахьегама книжка тIара хьайца выписка.
4. Диъ фотокарточка (3х4 боарам болаш).

Деша дlайицараш юкъарча основанех стипендешца Iалашбу.

Цаккетар хагтa йиш я укх адресагIа: г. Грозный, ул. Терешковай, 2. Телефонаш: 3-36-67, 3-59-93.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

№ 4 йолча Грозненски юкъерча профессионально-технически училище 1983—1984 дешара шера дешарвой деша дlачуэцалта дlалейа.

Укх профессеех:

1. **Мехкдаьттеи газеи йовссача скважинашта эксплуатационнии разведочнии буруь тохача бурильщика гIовча, электросварщика болх бе а хааргдолаш.**
Дешара ха — 1—3 шу.
2. **Буровойнта гIулакх ден йола электромонтер.**
3. **Электрогазосварщик.**
Дешара ха — 3 шу.
Дешара ха — 3 шу.
4. **Слесарь-авторемонтник.**
Дешара ха — 1 — 3 шу.
5. **Химически анализа лаборант** (мехкарий).
Дешара ха — 3 шу.
6. **Топограф-геодезист.**
Дешара ха — 3 шу.

Училище деша дlаэц 8—10 класс чакхъьккха кагий нахи мехкарийи, эскарера вlабаьхна бlухой.

Училище кийчъю «Грознефть» объединенена кадраш. Деша багIача хана дешархой Iалашбу мах боацаш обмундированеца, кхачанца, учебникашца, общежитеца. Производственни практика йолча хана дешархошта шоай специальностагIа доагIача юкъарча алапех 33—50 процент ахча кара дlатех. Училище деша вагIаш яьккха ха къахьегама стажаца дlалоархI.

Училища кхо курс чакхъьккха а йистебовлаш дlалуш йола экзаменаш толаме дlаенна а болча кагирхошта юкъера образовани аккхарах долея профессеIа квалификаци енна долея диплом дlалу.

Училище чакхъьккхарашта специальностагIа болх бе хьожабу город Грозне. Деша отта безам болчо училище хьачулу директора цIерагIа ер документаш: заявлени, дийша хилара тешал, вахача моттигера справка, ваь ха тIайола тешал е паспорт, 6 фотокарточка 3х4 размер йолаш. Документаш хьачуйду хIара денна 8 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца.

Занятеш дlайолалу 1983 шера 1 сентябре.

Хьамсара доттагIий! Тха училище деша дувла!

Из чакхъьккхачул тIехьагIа оашош херкача специальностагIа йоккха говзал йола болхлой хургда шоах, хIаьта юкъера образовани а хургья шун.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьски район, 12 участок, автобусаш № 13, 24, 25, трамвай № 5. «12 участок» яхача уж соцачи кхаччалца.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 ИЮНЬ
II ПРОГРАММА

18.45 — «Сийлахь - боккха Даьхан тIом». Фильм 11-гIа. «Фета баь тIом». Фильм 12-гIа «Форда тIа баь тIом».
18.30 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.50 — «Халкъа депутатий Советашна» (нохчий меттала).
19.45 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
19.30 — «Бран яра неакъан дlахьовзадергда вай!».

8 ИЮНЬ
II ПРОГРАММА

17.20 — «Сийлахь - боккха Даьхан тIом». Фильм 13-гIа — «Украина мукъайккхар».
18.10 — РСДРП II съезда 80 шу дизарга. Интернационализма байракха кIала (нохчий меттала).
18.20 — Киножурнал.
18.30 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.50 — Закона проект кхоллантниа бокъонаши декхарaши» (гIалгIай меттала).

РАДИО

7 ИЮНЬ

7.20 — Передачай програма. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Юртара Iуйранаш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (нохчий меттала).
8.33 — Передачай програма (гIалгIай меттала).
8.36 — Халкъий - доттагIий музыка. Киргизе музыка (гIалгIай меттала).
9.15 — «Мехкдаьттахой къахьегама аалта (нохчий меттала).
9.30 — «Къона замано» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай програма. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Ялхь бригадни подради eIашагIтехача» (эрсий меттала).
16.16 — «Тхега яаду». Юкъатий обзор (нохчий меттала).
16.31 — «Юрта боахама хьалхалатторашта». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — Л. Н. Толстойна йола хеташ хинна музыкальни произведенеш.
18.53 — «Ашарашкара ашарашна». Концерт.
19.30 — С. Бадуев. «ПаьтIамат» яхача спектакль ментаж (нохчий меттала).
20.27 — Халкъера ашараш.

8 ИЮНЬ

7.20 — Передачай програма. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
7.25 — «Дахьараш Iалашдечар дехина декхараш». Хаоттамаш бола хоам (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай програма (нохчий меттала).
8.33 — Передачай програма (гIалгIай меттала).
8.36 — Къахьегама коллективах дола Закона проект юкъаш (эрсий меттала).
8.51 — Музыка (эрсий меттала).
11.15 — «Вахарца бувзам болаш». Беседа (нохчий меттала).
11.30 — КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленума соцамаш — вахаре! «Экономика кхьанаш пассажирски маршруташ» (эрсий меттала).
15.15 — «Верт тайнача дивнаш» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
15.35 — «Денна тешаргIа» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай програма. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «МоллагIча дийнах теша, е цхьанна дийнах ца теша СССР-чa йоаьенах буржуазни пропаганда яхар». Беседа (эрсий меттала).
16.15 — «СелаIад» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — «Донхкача театра сахьат» яха музыкальни передача.
18.59 — «Вальсагара вальсага». Концерт.
19.30 — Юмористически дувцараш (нохчий меттала).
19.58 — Лирически эшарий концерт.

Хоттам

Тахан республике гIоллея Грозней морхаш а йолаш, цхьайолча хана догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилей фегара температура республике 22—27, Грозне 22—24 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 10—15 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилей фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа къулбехьарча районашка — 15 — 20, къулбаседехьарча районашка — 18—23 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Малиновски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехьаной — 2-56-87; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02218. «Грозненский рабочий» издательство типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2926.